

KUNNSKAPSDEPARTEMENTET

Strategiplan

Utgitt av :
Kunnskapsdepartementet

Offentlige institusjoner kan bestille flere
eksemplarer av denne publikasjonen fra:
Departementenes servicesenter
Kopi- og distribusjonsservice
www.publikasjoner.dep.no
E-post: publikasjonsbestilling@ft.dep.no
Telefaks: 22 24 27 86

Oppgi publikasjonskode: F-4234 B
Forsidebilde: Eli Hovdenak «Hesteløft»
Trykk: Zoom Grafisk AS 06/2007 - opplag 7000

Skapende læring

Strategiplan for kunst og kultur i opplæringen

KUNNSKAPSDEPARTEMENTET

Strategiplan

Skapende læring

Strategi for kunst og kultur i opplæringen

Innhold

Forord	7
Kapittel 1 Innledning	9
Begrepene kunst, kultur og estetiske fag	9
Strategiplanens mål og satsingsområder	10
Oversikt over tiltakenes forhold til satsingsområdene	12
Barnehage- og skoleier og ledelse	16
Ansvar for oppfølging og gjennomføring	16
Kapittel 2 Situasjonsbeskrivelse	19
Barnehagen	19
Grunnopplæringen	20
Kulturskolene	23
Den kulturelle skolesekken	26
Bibliotek, museer, arkiver og digitale medier	29
Høyere utdanning	31
Forskning	34
Internasjonalt	35
Kapittel 3 Tiltak	36
1. Tiltak som gjelder flere nivå innen opplæringen	36
2. Barnehage	39
3. Grunnopplæring	39
4. Kulturskolen	43
5. Høyere utdanning	44
6. Forskning	44
Kapittel 4 Omtale av hovedaktørene	46
Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen	46
Norsk Kulturskoleråd	48
Kunnskapsdepartementet, Kultur- og kirkedepartementet, Utdanningsdirektoratet og ABM-utvikling	48
Nettverk for estetiske fag	48
Frivillige organisasjoner med skolerettet virksomhet	49
Referanser	50

FORORD

Dagens barn og unge vokser opp i et komplekst og omskiftelig samfunn, og i en mer sammenvevd verden enn tidligere generasjoner. For at utdanningssystemet skal lykkes i å ruste dem for framtiden, må vi bygge på et bredt kunnskapsbegrep, og vi må lykkes i å gi tilpasset opplæring gjennom varierte undervisningsformer.

For å sikre at det nye læreplanverket avspeiler et bredt kunnskapsbegrep og den basiskompetansen dagens unge trenger, besluttet Regjeringen å tilføre læreplanverket en ny del – «Prinsipper i opplæringen». I denne understrekes det blant annet at «For å utvikle kulturell kompetanse for deltakelse i et flerkulturelt samfunn, skal opplæringen legge til rette for at elevene får kunnskaper om ulike kulturer og erfaring med et bredt spekter av kulturelle uttrykksformer.» Også læreplanens generelle del legger stor vekt på kulturell kompetanse, blant annet i kapitlet som har overskriften «Det skapende menneske». Her understrekes mange ulike sider ved betydningen av møter med kulturelle og kunstneriske uttrykk – ikke minst: «i møtet med skapende kunst kan en rykkes ut av vaneforestillinger, utfordres i anskuelser og få opplevelser som sporer til kritisk gjennomgang av gjengse oppfatninger og brudd med gamle former.»

Skolen har også flere fag som rommer kompetansemål innen kunst, kultur og estetikk.

Denne strategiplanens overordnede mål er å utvikle kunst- og kulturfaglig, estetisk og skapende kompetanse hos barn, elever og ansatte i barnehage, grunnopplæring og høyere utdanning.

Barnehagene og kulturskolene er en viktig del av denne strategiplanen. Jeg er opptatt av at vi skal se utdanningssystemet vårt som en helhet, og også disse er viktige arenaer for kultur- og kunnskapsformidling i opplæringen.

Kunnskapsløftet stiller store krav til kunnskaper og ferdigheter hos elevene. Samtidig stilles skolene friere enn før med hensyn til arbeidsmåter og metoder. Det er en viktig oppgave for skolene å legge til rette for at alle skal nå sine mål gjennom tilpasset undervisning. Jeg tror det ligger store muligheter for økt læring i å satse på mer varierte undervisningsformer, og at kunst og kultur kan spille en viktig rolle i så måte. I denne sammenhengen har Den kulturelle skolesekken (DKS) bidratt til mange spennende og nyttige prosjekter.

Kulturformidling i skolen har både rent faglige siktemål og kulturpolitiske siktemål. Skoler og barnehager er fellesarenaer hvor alle kan få del i kulturopplevelser uavhengig av familiebakgrunn.

Denne planen har fem satsingsområder:

1. Utvikle og styrke kunsthaglig kompetanse og kulturtilbudet i opplæringen i barnehage og grunnsopplæring
2. Styrke formidlingskompetansen i kunst- og kulturfag i opplæringen
3. Utvikle varierte undervisningsformer og gode pedagogiske verktøy
4. Stimulere og dokumentere kunst- og kulturfaglig opplæring og utdanning
5. Gjøre sentrale deler av landets kulturarv og kulturelle uttrykk fra det flerkulturelle samfunnet tilgjengelig

Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen ble etablert 1. januar 2007 i tilknytning til Høgskolen i Bodø og vil ha en sentral rolle i oppfølgingen av tiltakene i denne strategiplanen. Lykke til med arbeidet!

Øystein Djupedal

Kunnskapsminister
Oslo, 27. juni 2007

1 INNLEDNING

Fra åpningen av Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen. Foto: Bjørn Erik Olsen

Både i den generelle delen av læreplanverket for Kunnskapsløftet (LK06) og i Rammeplanen for barnehagens innhold og oppgaver beskrives eleven og barnet som aktivt og handlende i sin egen læringsprosess. Kunnskap skal være både en skapende og omformende kraft. Det pedagogiske grunnsynet baseres på en humanistisk forståelse om at barnehagen og opplæringen skal møte barna og elevene på deres egne premisser, samtidig som opplæringen skal være utfordrende og grensesprengende. Dette er også utgangspunktet for denne strategiplanen. Barn og unge skal utvikle egne evner til både å oppleve og å uttrykke seg innen det mangfoldige feltet som kunst og kultur utgjør.

Kunst og kulturelle uttrykk kan inngå i og styrke alle skolens fag og gi eleven opplevelser og erfaringer. Kunnskapen om kunst og

kultur, som tilegnes i barnehage eller skole, bør gi innsikt i og forståelse for sameksistens, samfunnsdeltakelse og samfunnsutvikling. I arbeid med kunst og kultur i opplæringen er det derfor viktig å gjøre bruk av det kulturelle mangfoldet som i dag preger Norge.

Begrepene kunst, kultur og estetiske fag

Begrepene kunst og kultur har ikke et entydig meningsinnhold. Begrepene innhold vil kunne variere og tolkes forskjellig innen ulike miljø og kulturer.

Kultur

Kulturbegrepet kan anvendes både bredt og snevert. I bred forstand innbefatter kulturbegrepet verdier og normer, kunnskaper, sym-

Fra Barnekonvensjonen:

Artikkel 31

1. Partene anerkjenner barnets rett til hvile og fritid og til å delta i lek og fritidsaktiviteter som passer for barnets alder og til fritt å delta i kulturell og kunstnerisk virksomhet.
2. Partene skal respektere og fremme barnets rett til fullt ut å delta i det kulturelle og kunstneriske liv og skal oppmuntre til egnede og like muligheter for kulturelle, kunstneriske rekreasjons- og fritidsaktiviteter.

bolere og ytringsformer som er felles for en gruppe mennesker eller et bestemt samfunn. I en mer snever betydning brukes begrepet for å beskrive de forskjellige aktivitetene innenfor kulturell liv og kulturpolitikk når disse forstås som en avgrenset samfunnssektor. En viktig dimensjon ved en kultur er, at det enkelte menneske knyttes til små og store identitets- og meningsfellesskap, som både etableres og endres gjennom menneskelig handling og samhandling. Norsk kulturpolitikk understreker betydningen av kulturelt og estetisk mangfold som et vesentlig vilkår for å skape og utvikle levende kulturer i et inkluderende flerkulturelt samfunn.

Kunst

Kunst er et kulturelt uttrykk. Ulike kunstarter endrer stadig sine uttrykksformer. Bevisstgjøring om kunstens innhold, utvikling og hva den er et uttrykk for, bidrar til å gi bedre utbytte av den. Det finnes ikke et enkelt sett av alltid gyldige kriterier for hva som definerer kunst, men en rekke relevante kriterier som kan kombineres på ulike måter: nyskapende, gjenkjennelig, velformet, kompleks, overrask-

ende, teknisk fullkommen, utfordrende – for å nevne noen.

Estetiske fag

Innen barnehagens fagområder benyttes begrepene kunst, kultur og kreativitet. I grunnopplæringen og utdanninger som fører til lærerkompetanse, finner vi betegnelsen estetiske fag om blant annet musikk, kunst og håndverk, dans og drama. I alle fag skal skapende virksomhet og refleksjon vektlegges i innhold og arbeidsmåter. Innenfor ulike utøvende og skapende kunst- og kunstpedagogiske utdanninger brukes begrepet kunsthøgskole.

Strategiplanens mål og satsingsområder

Strategiplanens overordnede mål:

Utvikle kunst- og kulturfaglig, estetisk og skapende kompetanse hos barn, elever og ansatte i barnehage, grunnopplæring og høyere utdanning.

Målgruppe

Målgruppen for tiltakene i strategiplanen er alle barn og unge i barnehager, grunnopplæring og kulturskoler samt de som arbeider med eller i tilknytning til kunst- og kunsthøgskole, studenter og de som arbeider med kunst og kultur i høyere utdanning og forskning.

Planen har fem satsingsområder:

1. Utvikle og styrke kunsthøgskolelig kompetanse og kulturtilbudet i opplæringen i barnehage og grunnopplæring

- Stimulere til at barn og unge gjennom egen aktivitet og opplevelser får mange og gode møter med kunst og kultur.
- Skape god progresjon og sammenheng i kunst- og kulturfagene gjennom hele opplæringsløpet.

2. Styrke formidlingskompetansen i kunst- og kulturfag i opplæringen

- Legge til rette for etter- og videreutdanning for å heve både pedagogisk og kunst- og kulturfaglig kompetanse blant dem som arbeider med kunst og kultur på ulike arenaer i opplæringen.

3. Utvikle varierte undervisningsformer og gode pedagogiske verktøy

- Stimulere til forskning og utviklingsarbeid som fremmer kunnskap om hvordan kunst og kultur kan formidles på en god måte til barn og unge.
- Stimulere til forskning og utviklingsarbeid om hvordan kunst og kulturfag kan bidra til å realisere målsettinger i Rammeplan for barnehager og Kunnskapsløftet.

- Informasjons- og erfaringsspredning av forsknings- og utviklingsarbeidet.

4. Stimulere og dokumentere kunst- og kulturfaglig opplæring og utdanning

- Øke rekruttering til kunst- og kulturfaglig opplæring og utdanning, og bidra til å gjøre kunst- og kulturopplæringen kvalitativt bedre.
- Synliggjøre utfordringer knyttet til kunst- og kulturopplæringen gjennom forskning og dokumentasjon.

5. Gjøre sentrale deler av landets kulturarv og kulturelle uttrykk fra det flerkulturelle samfunnet tilgjengelig

- Gjøre vår lokale og nasjonale kulturarv fra nær og fjern fortid tilgjengelig slik at den kan benyttes i arbeidet med kunst og kultur i opplæringen, og bevisstgjøre barn og unge om hvilken betydning kulturarven kan ha i utviklingen av individuell identitet i et globalt samfunn.

“ Det var noen som laget en helt ny farge, og noen som lot fargene renne i hverandre og noen som blandet til alt blei brunt og noen som fant seg en haug for seg sjøl og malte bilde etter bilde... ”

Kommentar fra elev etter kunstnerbesøk i forbindelse med Den kulturelle skolesekken

Oversikt over tiltakenes forhold til satsingsområdene

Tiltakene utdypes nærmere i kapittel 3.

- Alle nivå
- Barnehage
- Grunnopplæringen

Alle nivå

Barnehage

Grunnopl ring

	1. Utvikle og styre kunstfaglig kompetanse og kulturtilbudet i opplæringen i barnehage og grunnopplæring	2. Styrke formidlingskompetansen i kunst og kulturfag i opplæringen	3. Utvikle varierte undervisningsformer og gode pedagogiske verktøy	4. Stimulere og dokumentere kunst og kulturfaglig opplæring og utdanning	5. Gjøre sentrale deler av landets kulturarv og kulturelle uttrykk fra det flerkulturelle samfunnet tilgjengelig
1. Kulturskolen som ressurscenter					
2. Samordna kommunal musikkopplæring					
3. Barnehage og skole som kulturarena					
4. Digital ressursbase					
5. Gjenspeile det kulturelle mangfoldet					
6. Internasjonale nettverk					
7. Samarbeid om kunst og kultur i opplæringen i nordområdene					
8. Spre gode eksempler fra barnehager					
9. Arbeidet med DKS skal inngå i skolens faglige virksomhet					
10. Videreutvikling av DKS					
11. Samarbeid med universitetsmuseene om DKS					
12. Utvide DKS til å omfatte elever i videregående skole					
13. Samarbeid mellom skole og kulturliv					
14. Tilrettelegge deler av NRKs arkiver for skolebruk					
15. Utvikling av nettstedet nrk.no/skole					
16. Videreføring av leselysttiltak					
17. Program for skolebibliotekutvikling					

Oversikt over tiltakenes forhold til satsingsområdene

Tiltakene utdypes nærmere i kapittel 3.

- Kulturskole
- Høyere utdanning
- Forskning

Kulturskole

	1. Utvikle og styre kunstfaglig kompetanse og kulturtilbudet i opplæringen i barnehage og grunnopplæring	2. Styrke formidlingskompetansen i kunst og kulturfag i opplæringen	3. Utvikle varierte undervisningsformer og gode pedagogiske verktøy	4. Stimulere og dokumentere kunst og kulturfaglig opplæring og utdanning	5. Gjøre sentrale deler av landets kulturarv og kulturelle uttrykk fra det flerkulturelle samfunnet tilgjengelig
18. Demonstrasjonskulturskoler					
19. Veiledning for kommunene					
20. Litteraturformidling i kulturskolene					

Høyere utdanning

21. Etter- og videreutdanning for pedagogisk personale					
22. Rekruttering til estetiske fag i lærerutdanningen					
23. Rekruttering av studenter med minoritetsspråklig bakgrunn					

Forskning

24. Stipendprogram for kunstnerisk utviklingsarbeid					
25. Ta initiativ til opprettelse av et nytt nasjonalt og internasjonalt evalueringsprogram for kunst og kultur i barnehage og opplæring					
26. Forskning på kunst- og kulturformidling og didaktikk knyttet til kunst og kultur i opplæringen					
27. Utdanningsstatistikk					

Barnehage- og skoleeier og ledelse

Til kommuner og fylkeskommuner som skoleeiere kanaliseres det årlig midler fra staten, som kan brukes på kunst og kultur i opplæringen. Dette er rammeoverføringer fra Kommunaldepartementet og øremerkede kompetanseutviklingsmidler bevilget over Kunnskapsdepartementets budsjett. I tillegg bevilges årlig egne midler gjennom arbeidet med Den kulturelle skolesekken. Øremerkede statstilskudd til drift av barnehager skal bidra til å dekke utgiftene til hele barnehagedriften.

Som eier av både barnehagene, grunnskolene og kulturskolene bør kommunen – eventuelt flere kommuner i samarbeid – se arbeidet med og ansvaret for disse opplæringsinstitusjonene i sammenheng. Private barnehager bør også inkluderes.

Den figurative kunstens plass innenfor islam

Fordi Koranen er *selve* gudsåpenbaringen, har det å skrive alltid vært en sentral religiøs aktivitet i islam. Foruten å kopiere Koranen, har utsmykning av bøker, moskeer ført til at kalligrafien har blitt en av de viktigste kunstneriske uttrykk innenfor islam. Kalligrafien kan også nærme seg figurativ kunst, når bokstavenes mønster samtidig danner et bilde som gjerne utgjør tekstens meningsinnhold. Til tross for at man er skeptisk til figurativ kunst innenfor islam, finnes det mange unntak fra billedforbudet. Her finnes både tepper og annen ornamentale kunst hvor figurer inngår som deler av mønsteret. Den figurative kunsten er sjelden representativ for dagens islam. For svært mange muslimer vil det derfor være uakseptabelt om denne billedkunsten blir anvendt i skolen.

Kilde: Religionsviter Geir Winje

Lederne i barnehager og skoler må sørge for å gi barna og elevene et allsidig læringsmiljø, kjennetegnet av kreative prosesser. Kreativitet og estetisk sans har stor betydning for lærelysten og læringsutbyttet på alle områder. Gjennom å stimulere det enkelte barns kreativitet og estetiske sans legges det et grunnlag for nyskaping på mange områder. Barna dyktiggjøres slik for de mange utfordringene de vil møte i fremtidens arbeidsliv.

Ansvar for oppfølging og gjennomføring

Fra departement til skoleeier

Forvaltning av strategiplanen bygger på de generelle prinsippene for ansvarsdeling mellom nivåene i utdanningssektoren. Planen er retningsgivende for beslutningstakere og ansvarlige på alle nivåer. Tiltakene i planen skal bidra til å realisere de fem satsingsområdene og formidle gode eksempler. Tiltakene bør forankres i den helhetlige planleggingen i kommuner og fylkeskommuner. En rekke aktører på ulike felt, både offentlig og privat, er involvert i arbeidet med kunst og kultur i opplæringen. Det er viktig å se alle aktørene i sammenheng og arbeide for at de ulike aktørene og satsingene utfyller hverandre. Det vil derfor stå helt sentralt å utvikle og å videreutvikle gode samarbeidsmodeller.

Utdanningsdirektoratet

Utdanningsdirektoratet har hovedansvaret for oppfølgingen av *Skapende læring*, strategiplan for kunst og kultur i opplæringen, og for å se tiltakene i sammenheng. I dette arbeidet skal direktoratet samarbeide nært med Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen ved Høgskolen i Bodø. Utdanningsdirektoratet

vil årlig utarbeide en statusrapport knyttet til tiltakene og hovedmålene i strategiplanen. Rapporteringen offentliggjøres på Utdanningsdirektoratets nettsider www.utedanningsdirektoratet.no

Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen

Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen er en sentral aktør i gjennomføringen av strategiplanen. Senteret, som er tilknyttet Høgskolen i Bodø, ble etablert 1. januar 2007 og er et nasjonalt ressurscenter som skal bidra til å styrke kunst og kultur i opplæringen. Senterets hovedoppgave er å gi skole- og barnehageledere, lærere og førskolelærere støtte og kompetanse for å styrke deres arbeid med estetiske fag, kunsthøgskole og estetikk i hverdagen. Senteret skal samarbeide med relevante fagmiljøer nasjonalt og internasjonalt.

Kultur- og kirkedepartementet og Den kulturelle skolesekken

Kultur- og kirkedepartementet (KKD) har overordnet ansvar for regjeringens kulturpolitikk. ABM-utvikling – Statens senter for arkiv, bibliotek og museum er KKD's rådgivende og utøvende fagorgan for disse områdene. I tillegg er sekretariatet for Den kulturelle skolesekken (DKS) lagt i ABM-utvikling. Det er stor variasjon i hvordan DKS er organisert i de ulike fylker og kommuner. Det er skoleeier som har ansvaret for lokal forankring og arbeid med å utvikle DKS ved skolene. Hvert fylke har en fylkeskontakt som skal bidra med kontakter og formidling til skolene.

Den figurative kunstens plass innenfor jødedommen

På tross av billedforbudet finnes det eksempler på figurativ kunst innenfor jødedommen. Historien viser slik ulike grader av strenghet når det gjelder billedforbudet, og de fleste synagoger i dag er uten figurativ kunst. I jødedommen utsmykkes gjerne gjenstander som brukes i kulten. Dette dreier seg både om objekter som brukes i synagogen og som er knyttet til årets høytider. I tillegg har man ting som brukes til sabbatsfeiringen i hjemmene og gjenstander til privat bruk. Det er særlig tre former for utsmykning som brukes: (1) Kalligrafi. Da gjerne sitater fra Moseloven og andre jødiske skrifter. (2) Ornamenter som ofte er inspirert av planteformer. (3) Figurative symboler som refererer til sentrale ideer i jødedommen.

Kilde: Religionsviter Geir Winje

Tittel: «Blå hest». Håndkolorert tegning av Eldbjørg Ribe. P.E.

Dikt av Dom Helder Camara:

Vær barmhjertig, Herre.
Vis en særskilt omsorg
for de mennesker som er så logiske,
praktiske,
realistiske
at de forarges
når noen kan tro
at det finnes en liten blå hest ...

2 SITUASJONSBESKRIVELSE

Workshop med billedkunstner Eva Bakkeslett. Foto: Eva Bakkeslett

Kunst og kultur er på ulike måter sentrale i menneskers liv og dermed også i opplæringen, enten som metoder i ulike fag, eller i kraft av sin egenverdi. Kunst- og kulturfagene er sentrale i planleggingen og utførelsen av pedagogisk virksomhet. De ulike instansene i opplæringen har et ansvar for at kunst- og kulturopplevelser bidrar til barn og unges identitetsutvikling og skaper bevisstgjøring av samfunnets mangfold. Situasjonsbeskrivelsen er ment å gi en beskrivelse av de ulike instansene som ivaretar ansvaret for målgruppene i denne strategiplanen.

Barnehagen

Barnehageområdet ble overført til Kunnskapsdepartementet 1. januar 2006. Departementet har dermed ansvaret for loven som regulerer barnehagedrift i Norge. Per 1. januar 2007 hadde 235 005 barn mellom ett og fem år

“ Sammen med barna hadde de mulighet til å skape en felles kunnskap om malingens hemmeligheter og muligheter. ”

Temahefte om de minste barna i barnehagen,
KD 2006

plass i barnehage, det vil si 80 prosent av alle barn i Norge. Plassene er likt fordelt mellom kommunale og ikke-kommunale barnehager. Antall barn i barnehage har vært økende gjennom en årrekke. Siden 2003 er det en økning i underkant av 30 000 plasser.²²

“ Den som fant opp kunsten...må HA VÆRT...
eh...en mester! ”

*Kommentar fra elev ved Fagernes skole,
Narvik i forbindelse med DKS-besøk*

I barnehageloven § 2 står følgende om kultur og kreativitet:

«Barnehagen skal ta hensyn til barnas alder, funksjonsnivå, kjønn, sosiale, etniske og kulturelle bakgrunn, herunder samiske barns språk og kultur. Barnehagen skal gi barn grunnleggende kunnskap på sentrale og aktuelle områder. Barnehagen skal støtte barns nysgjerrighet, kreativitet og vitebegjær og gi utfordringer med utgangspunkt i barnets interesser, kunnskaper og ferdigheter. Barnehagen skal formidle verdier og kultur, gi rom for barns egen kulturskaping og bidra til at alle barn får oppleve glede og mestring i et sosialt og kulturelt fellesskap.»

Barnehageloven § 2 sier at barnehagen skal formidle kultur og gi rom for barns egen kulturskaping.²³ Både lokale, nasjonale og globale kulturelle uttrykk og verdier, slik disse gjenspeiles i barnas oppvekstmiljø, må være representert i barnehagens virksomhet. Barnehagen har en viktig rolle som arena for utvikling av kulturelle identiteter. Barns møter med ulike kulturer og tradisjoner legger grunnlaget for respektfull samhandling og forståelse mellom ulike etniske grupper.

²³ LOV 2005-06-17 nr 64: Lov om barnehager (barnehageloven).

Rammeplanen

Kunnskapsdepartementet fastsatte ny rammeplan for barnehagen 1. mars 2006. Rammeplanen er en forskrift til barnehageloven. Det er viktig å se barnehagens rammeplan i sammenheng med skolens læreplaner. Derfor er rammeplanens fagområder i stor grad de samme som barnet vil møte igjen senere som fag i skolen. I rammeplanen for barnehagen beskrives fagområdet kunst, kultur og kreativitet. Barna skal gis mulighet både til å oppleve kunst og kultur, og til selv å uttrykke seg estetisk gjennom visuelt språk, musikk, dans og drama. Barnehagen skal bidra til at barna utvikler følsomhet for å lytte, iakttå og uttrykke seg, at de styrker sin kulturelle identitet og tar i bruk fantasi og kreativ tenkning.

I noen kommuner i landet er barnehagebarna også inkludert i arbeidet med Den kulturelle skolesekken. Gjennom disse tilbudene kan barna få oppleve profesjonell skapende og utøvende kunst mens de er i barnehagen.

Grunnopplæringen²⁴

Kunnskapsløftet

Høsten 2006 ble Kunnskapsløftet innført både i grunnskolen og i videregående opplæring. Reformen omfatter et nytt læreplanverk for hele grunnopplæringen og består av tre deler: generell del, prinsipper for opplæringen og nye læreplaner i alle fag.

I læreplanens generelle del vektlegges kreativitet og skapende evner i avsnittet om det skapende mennesket. Her betones kreativitet som en holdning eller innstilling til tilværelsen, som kan gi nye løsninger gjennom

²⁴ I grunnopplæringen inkluderes både grunnskolen og videregående opplæring.

uprøvde fremgangsmåter, gjennom tenkning og forskning, ved å utvikle normer for skjønn og samhandling eller ved å frembringe nye estetiske uttrykk.

I læreplanverkets del 2 – prinsipper for opplæringen – vektlegges utvikling av kulturell kompetanse som et prinsipp som skal gjelde for alle fag og nivåer i grunnopplæringen.

Kulturell kompetanse inkluderes i en bredt definert basiskompetanse for å styrke den estetiske dimensjonen i norsk skole. Elevene må møte kunst og kultur og kulturformer som uttrykk både for menneskers individualitet og for menneskers fellesskap. Opplæringen skal organiseres slik at den bidrar til å heve elevenes kulturelle kompetanse. Her er samarbeid mellom skole og ulike aktører i nærmiljøet, slik som kulturskolen, av stor betydning. Opplæringen i skolen skal legge til rette for at elevene utvikler sosial og kulturell kompetanse for deltakelse i et flerkulturelt samfunn. Opplæringen skal fremme kulturforståelse og bidra til elevens utvikling av egen identitet og respekt for andre. Kunst og kultur i grunnopplæringen innebærer at elevene skal få møte et bredt spekter av kulturelle uttrykksformer, og at elevene skal utvikle sine skapende evner gjennom ulike aktiviteter og uttrykksformer.²⁵

Læreplanen definerer mål for den kompetansen elevene skal utvikle og oppnå i grunnopplæringen. Arbeid med kunst, kultur og estetikk bidrar til å oppfylle målene for opplæringen i alle fag. Elevens arbeid med kunst og kulturelle uttrykk handler om å se, lytte, skrive, lese, uttrykke, beregne og regne gjennom form, farge, rytme, sang og språk, ferdigheter som er viktige for å utvikle sin identitet.

²⁵ Læreplanverket for Kunnskapsløftet del 2 – prinsipper for opplæringen.

Nye læreplaner

I perioden 2006–2009 innføres Kunnskapsløftet i videregående opplæring. Reformen medfører endringer både i opplæringens struktur og i opplæringens innhold og organisering. I de nye læreplanene for kunst og håndverk og musikk i grunnskolen er hovedinnretningen knyttet til praktisk skapende og utøvende arbeid med henholdsvis form og farge og musikalsk utøving, komponering og lytting. Fagene bringer elevene i kontakt med alle typer og former av uttrykk innen visuell kunst, musikk, film, scenekunst og litteratur.

I de nye læreplanene for videregående opplæring er utdanningsprogrammet for musikk, dans og drama ett av tre studieforbereende utdanningsprogram. I tillegg finnes det yrkesfaglige utdanningsprogrammet design og håndverk. Innenfor dette utdanningsprogrammet kan man blant annet ta fag- og svennebrev i møbelsnekkerfaget, blomsterdeko-

Den samiske joiketradisjonen

Samene har som andre arktiske folk en rik muntlig tradisjon. En særmerket side ved denne tradisjonen flyter sammen i joiken og danner rytmiske former for diktsang eller sangdikt. Den samiske joiken har bevart sin alderdommelige karakter og viser kulturelt slektskap østover til andre arktiske og subarktiske folk. I alminnelighet er joikingen en naturlig og spontan uttrykksform for stemninger og opplevelser i konkrete situasjoner. Johan Turi beskriver joiken slik: «Å joike er en kunst å minnes andre mennesker. Noen minnes man i hat, noen i kjærlighet og noen med sorg. Man joiker om landskaper, om dyr, om ulven, og villrein og tamrein.»

Kilde: NOU 1987:34 «Samisk kultur og utdanning»

ratørfaget, orgelbyggerfaget og interiørfaget. Det finnes enkelte steder i landet også tilbud i gull- og sølvarbeid, treskjærfag, dans, trebåtbyggerfag, pianostemming og samisk kunsthåndverk (duodji).

Innenfor de yrkesfaglige utdanningsprogrammene er det en høy frafallsprosent. I St.meld. nr. 16 (2006-2007) ... og ingen sto igjen foreslås det flere tiltak for å komme denne utfordringen i møte. Regjeringen vil også nedsette et offentlig utvalg som skal studere fag- og yrkesopplæringen i et langsiktig perspektiv, herunder sammenhengen mellom endringer i fremtidens arbeidsmarked og de konsekvenser disse vil ha for fag- og yrkesopplæringens struktur og innhold. Læreplanene i fagene forutsetter at det konkrete innholdet i opplæringen, hvordan opplæringen skal organiseres og hvilke arbeidsmåter som skal brukes i opplæringen, bestemmes på lokalt nivå. Det vil si at det er stort rom for den enkelte skole til å velge undervisningsinnhold og -metoder.

Skapende virksomhet i estetiske fag som musikk, kunst og håndverk, dans og drama har i tillegg til sin egenverdi på det kunst- og kulturfaglige området også en viktig funksjon for elevenes utvikling og måloppnåelse i andre fag og situasjoner. Nysgjerrighet og kreativitet er grunnlaget for all læring og utvikling. Entreprenørskap i utdanningen er et godt eksempel på en mulighet der elevene kan arbeide tverrfaglig og benytte seg av en kreativ innstilling til tilværelsen.²⁶

26 Jf. Strategiplan for entreprenørskap i utdanningen 2004–2008 *Se mulighetene og gjør noe med dem!*

“Musikk tar opp i seg, uttrykker og formidler steminger, tanker og følelser ved alle sider av det å være menneske. Musikk er derfor en kilde både til selverkjennelse og mellommenneskelig forståelse på tvers av tid, sted og kultur.”

Hentet fra Lærerplan i kunst og håndverk

Programområde for formgivingsfag

Etter behandlingen av St.meld. nr. 30 (2003–2004) *Kultur for læring*, ble programområde for formgivingsfag opprettet som eget programområde i utdanningsprogram for studie-spesialisering. I prosessen med å utvikle læreplaner har det vært reist ønske fra fagmiljøer om å endre den fastlagte strukturen slik at formgiving blir et eget studieforberedende utdanningsprogram. På bakgrunn av lave søker-tall, er det også stilt spørsmål ved om programområdet for formgivingsfag er godt nok synlig i dagens struktur for studieforberedende utdanningsprogram, og om elevene er godt nok informert om tilbudet.

Hvorvidt dagens ordning med to ulike Vg1 skal beholdes, må vurderes etter en første evaluering av Kunnskapsløftet. Når det gjelder å gjøre programområdet for formgivingsfag synlig for elever som skal søke om videregående opplæring, er det blant annet etablert et nettsted – www.vilbli.no.²⁷

Skolen som arena for kunst og kultur

På skolen foregår ofte både produksjon og fremvisning av ulike kunstneriske og kultur-

27 www.vilbli.no er en informasjonstjeneste for søkere til videregående opplæring etablert av fylkeskommunene, KS og Utdanningsdirektoratet.

elle uttrykk både i skoletiden og som fritidsaktiviteter. Gjennom egne aktiviteter på skolen og i lokalmiljøet treffer elevene på et mangfold av kunstneriske og kulturelle uttrykk. Elevene må møte kunst og kulturformer som uttrykk både for menneskers individualitet og for fellesskap. Her er samarbeid mellom skolen og ulike aktører i nærmiljøet, slik som kulturskolen og Den kulturelle skolesekken, av stor betydning.

Kunst og kultur kan virke samlende og gi mulighet for samhandling og forståelse mellom mennesker med ulike kulturelle utgangspunkt. Ved at ulike kulturelle uttrykk formidles, synliggjøres og gis anerkjennelse, bidrar dette til en statusheving og utvidelse av kunnskap om barn og unges ulike opprinnelsesland.

Kulturskolene

De kommunale kulturskolene ble i 1997 hjemlet i opplæringsloven § 13-6, som lyder:

«Alle kommuner skal, aleine eller i samarbeid med andre kommuner, ha eit musikk- og kulturskoletilbod til barn og unge, organisert i tilknytning til skoleverket og kulturlivet ellers.»

Kulturskolens kjernevirksomhet omfatter undervisning av barn og unge i kunstfag. Variasjonen i tilbudene er stor og omfatter foruten musikkopplæring også undervisning i dans, drama, teater, billedkunst, litteratur, kulturminnevern og husflidsteknikker m.m. Skolene er eid og drevet av kommunene, som selv bestemmer både omfanget av og innholdet i sine kulturskoler. Norsk Kulturskoleråd har utarbeidet en rådgivende rammeplan for kulturskolene som heter «På vei til mang-

DKS prosjekt. Lysglimt høsten 2004. Foto: Anki Strøm

fold».²⁸ Rammeplanen bygger på det samme synet på elev og læring som læreplanverkets generelle del i Kunnskapsløftet, og forankrer kulturskolens virksomhet til det samme verdigrunnlaget som grunnopplæringen bygger på. Aktiviteter som synliggjør kulturelt mangfold må derfor være en del av kulturskolenes tilbud.

Tverrkulturelt arbeid og prosjekter med målsetting om å inkludere innvandrerbarn og -ungdommer i kulturell aktivitet, er et område som flere norske kulturskoler har på sin dagsorden. Blant annet har kulturskolene i storbyer som Oslo, Trondheim og Drammen vært offensive på dette feltet. Gjennom de senere år har særlig prosjekter i ny-sirkus, eller innenfor dans og i opplæring på instrumenter fra andre land, sikket mot dette. Mange andre

28 Kulturskoleloven har ingen forskriftshjemmel, og denne rammeplanen er derfor bare rådgivende. Rammeplanen kan kjøpes fra Norsk Kulturskoleråd.

“Elevene må utvikle gleden ved det vakre både i møte med kunstnerisk uttrykk og ved å utforske og utfolde egne skapende krefter.”

Hentet fra den generelle delen av lærerplanen

og mindre kulturskoler følger nå etter, og flere av disse har søkt og fått tildelt utviklingsmidler fra Norsk Kulturskoleråd til sine tverrkulturelle prosjekter. I dag har rundt 60 prosent av kulturskolene tilbud i flere fag enn musikk. 71 prosent av elevene får musikkundervisning. Omfanget av musikktilbud har gått noe ned, mens det tilsvarende har økt for andre kunstuttrykk. Om lag 15 prosent av undervisningsressursene brukes på andre kunst- og kulturuttrykk enn musikk. I skoleåret 2006–2007 hadde kulturskolene på landsbasis til sammen 104 694 elever, hvorav 86 842 var i grunnskolealder. Dette er rundt 14 prosent av alle grunnskoleelevene, en andel som har vært omtrent uendret de siste fem år. Antall søkere som får plass på kulturskoler, varierer fra 65,7 prosent til 94,2 prosent på fylkesnivå.²⁹ Tall fra GSI per april 2007 viser at 29 800 står på venteliste for å komme inn på kulturskoler.

Finansiering

Det statlige øremerkede tilskuddet til de kommunale kulturskolene ble innlemmet i rammetilskuddet til kommunene gjeldende fra 1. januar 2004. Egenbetalingen fastsettes av kommunene selv, og satsene varierer fra fylke til fylke. En kulturskoleplass koster i gjennomsnitt 1600 kroner per år. Finnmark fylke ligger lavest med en makspris på 1800 kroner per år, mens tilsvarende tall for Akershus er på 3520 kroner. Departementet vil følge prisut-

viklingen og vurdere tiltak som kan sikre at pris ikke skal ekskludere barn fra deltakelse i kulturskolen.

Samarbeid mellom skole og kulturskole

Rammeplanen for kulturskolen omtaler samarbeidet mellom kulturskolen og skoleverket både på skoleledernivå, lærernivå og elevnivå. Felles benyttelse av lokaler og instrumenter og felles samlinger av litteratur, musikk, billedkunst og kunsthåndverk er også vektlagt som viktige samarbeidsområder. Dialog om enkelt-elevs kompetanse og faglige utvikling nevnes særskilt.³⁰

I prinsipper for opplæringen i læreplanverket fremheves også samarbeidet mellom skolen og kulturskolen:

«Samarbeidet mellom skolen, kulturskolen, lokale lag, foreninger og andre i lokalsamfunnet gir barn og unge muligheter til å videreutvikle sine evner og talenter gjennom aktiv deltakelse i et mangfold av sosiale og kulturelle aktiviteter.»

Kulturskolen som lokalt ressurscenter

De kommunale kulturskolene har flere steder i landet utviklet seg til å bli kulturpedagogiske ressurscenter for skolene, og noen steder også for barnehagene i kommunen. Denne utviklingen er i tråd med St.meld.nr.39 (2002–2003) «*Ei blot til lyst*» – Om kunst og kultur i og i tilknytning til grunnskolen, jf. Innst. S. nr. 131 (2003–2004). Stortingsmeldingen vektla et godt samarbeid mellom kulturskolene, aktørene i grunnopplæringen og det lokale kulturlivet. Ved å utvikle kulturskolene til lokale ressurscenter vil alle barn få tilgang til kulturskolens

aktiviteter. Utvikling av slike ressurscenter kan realiseres på ulike måter:

- ved å videreutvikle det tradisjonelle kulturskoletilbudet til å omfatte et større antall elever og flere ulike kunstuttrykk som speiler det kulturelle mangfoldet i samfunnet
- ved å utvikle kulturskolen som faglig ressurs for barnehage, grunnskole og videregående opplæring i samarbeid med institusjoner i lokalmiljøet som arbeider med ulike kunstuttrykk, og med organisasjoner med skolerettet virksomhet
- ved å utvikle kulturskolen som lokal tilbyder og arrangør av konserter, utstillinger og forestillinger m.m.
- ved å utvide og utvikle samarbeid mellom rektorer og skoleledere i de ulike skoleslagene i realisering av *Skapende læring*, strategiplan for kunst og kultur i opplæringen
- ved at kulturskolens fagpersonale sammen med lærere bistår elevene med å mestre kompetansemål i læreplaner for ulike fag
- ved å utvikle samarbeidsprosjekter mellom grunnskolen og kulturskolen i kunstfag / estetiske fag og innenfor tverrfaglig undervisning i alle fag
- ved sambruk og samarbeid om tilgjengelige ressurser – faglige, økonomiske og mht. rom og utstyr

- ved å bidra til at elevene i grunnopplæringen får møte profesjonelle kunstnere og kulturformidlere
- gjennom pedagogisk veiledning og arbeid å bidra til at Den kulturelle skolesekken benyttes aktivt i undervisningen

En hovedutfordring for utvikling av lokale ressurscenter er at kulturskolen representerer flere uttrykk enn musikk, og at disse bygges ut i større omfang. Dette kan blant annet skje i samarbeid med organisasjoner som driver skolerettet virksomhet. Her kan kulturskolen fungere som bindeledd mellom organisasjonene og skolene – eksempelvis gjennom formidling av utstillinger. Kulturskolen kan også legge til rette for og samarbeide om andre faglige tilbud til skolene. Videre må den ha en flerkulturell profil. Det vil si at kulturskolen har kontakt med og kan formidle utøvere av kunst- og kulturformer fra forskjellige land og også utøvere av kunst og kultur som har oppstått i det flerkulturelle Norge. De erfaringene som høstes gjennom de store utviklingsprosjektene som Norsk Kulturskoleråd driver i samarbeid med bl.a. utdanningsinstitusjonene og ulike organisasjoner, vil også være av stor betydning for utvikling av kulturskolen som ressurscenter. Ressurscenteret skal også være bidragsyter til og støttespiller for den store virksomheten som foregår i det frivillige kulturlivet – eksempelvis gjennom å tilby dirigenter for kor, korps og orkestre, danse- og dramalærere til frivillige danse- og teatergrupper eller gjennom å bidra til lokale utstillinger.

Også prosjekter og tiltak knyttet til Den kulturelle skolesekken bør forankres i kulturskolen som lokalt pedagogisk ressurscenter. Dels kan den fungere som koordinatorene for ulike

29 GSI 2006.

30 Rammeplan for kulturskolen (2003).

kunst- og kulturarbeidere og kunstinstitusjoner som barnehagene, grunnskolene og de videregående skolene ønsker å bruke, dels kan den også være produsent, tilbyder eller samarbeidspartner for grunnskolene i utvikling av lokale DKS-prosjekter, der også elevene trekkes aktivt inn i arbeidet med kunst- og kulturformidlingen.

Demonstrasjonskulturskoler

Utdanningsdirektoratet har utnevnt fire demonstrasjonskulturskoler.³¹ Demonstrasjonskulturskolene for 2006–2008 er Trondheim kommunale musikk- og kulturskole og Larvik kulturskole. 21. mai ble Tolga kulturskole i Hedmark og Time kulturskole på Bryne i Rogaland utnevnt til demonstrasjonskulturskoler for perioden 2007–2009. Demonstrasjonskulturskolene skal være i kontinuerlig utvikling, fremstå som gode eksempler for andre kulturskoler og sørge for erfaringsspredning til andre om lokalt utviklingsarbeid. Ett av kriteriene for å kunne bli demonstrasjonskulturskole er å kunne dokumentere resultater fra samarbeid med grunnskolene, frivillige organisasjoner og kulturlivet ellers i en kommune. Gode samarbeidsmodeller om kulturskoleundervisning i en utvidet skoledag, modeller for god og effektiv bruk av lærerressursene og lokalene i en kommune og samarbeid om Den kulturelle skolesekken blir vektlagt i utvelgelsen av demonstrasjonskulturskolene.

Den kulturelle skolesekken

Målet med Den kulturelle skolesekken (DKS) er å bidra til at elever i grunnskolen får et profesjonelt kunst- og kulturtilbud. Elevene

³¹ Dette er en oppfølging av tiltak i St.meld. nr. 39 (2002–2003) «*Ei blot til lyst*» – Om kunst og kultur i og i tilknytning til grunnskolen, jf. Innst. S. nr. 131 (2003–2004).

Kunstworkshop Rana kommune.
Foto: Elisabeth Alsos Strand

skal få et positivt forhold til kunst- og kulturuttrykk av alle slag, og DKS skal medvirke til å utvikle en helhetlig innlemmelse av kunstneriske og kulturelle uttrykk i realiseringen av skolens læremål.³² Satsingen skal også bidra til at de institusjoner og organisasjoner som arbeider med kunst og kultur for barn og unge, gis bedre muligheter til å utvikle et bredere tilbud, og at alle elever skal få anledning til å oppleve ulike kunstarter og selv være aktive i skapende prosesser i samarbeid med utøvere innen ulike kunstuttrykk.

³² Prinsippene for arbeidet er nedfelt i St.meld. nr. 38 (2002–2003) *Den kulturelle skolesekken* og i Stortingets behandling av meldingen, Innst. S. nr. 50 (2003–2004).

Flerkulturelt perspektiv

Det flerkulturelle perspektivet er sentralt i denne nasjonale satsingen. I St.meld. nr. 38 (2002–2003), *Den kulturelle skolesekken* står det: «Det kulturelle mangfoldet i Norge er eit viktig aspekt som må synleggjerast i arbeidet med Den kulturelle skolesekken over heile landet.»

Regionale og lokale planer

Fylkeskommunenes kulturavdelinger gjør et omfattende arbeid for å utvikle tilbud og involvere kunstnere i skapende prosesser. Det er utviklet regionale planer, som følges opp med kommunale planer for hvordan Den kulturelle skolesekken skal utformes lokalt. Dette har ført til stort engasjement og stort mangfold av aktiviteter i kultursektoren. Grunnskolene har fått et bredt tilbud innen flere kunstuttrykk, både i form av abonnementsordninger og andre organiserte tilbud. En av utfordringene vil hele tiden være å finne fram til en god balanse mellom situasjoner hvor elevene er publikum, og situasjoner hvor de har anledning til å delta aktivt i skapende prosesser sammen med profesjonelle utøvere av kunst- og kulturuttrykk. Elevenes opplevelse og læring skal uansett stå i sentrum.

Aktører

Rikskonsertene produserer og formidler konserter slik at alle barn i førskolealder og elever i grunnskolen får sjansen til å møte levende musikk i mange former og av høy kvalitet. Tilbudet har økt vesentlig som en del av arbeidet med Den kulturelle skolesekken. En utfordring vil være å få til like gode forhold for institusjoner som arbeider med andre kunstuttrykk, scenisk og visuelt, slik som Norsk scenekunstbruk, Nasjonalmuseet, Norsk film-institutt og Norsk Forfattersentrum. I tillegg finnes det mange regionale og lokale aktører.

“ I lange perioder var det musestille, 45 individer i dyp konsentrasjon, eller lavmelt samtale med hverandre og kulletets skraping mot papiret! ”

Billedkunstnerne Elisabeth Mathisen og Even Bie-Larsen på besøk på Fagernes skole, Narvik

Skolen og kulturskolen er viktige aktører i arbeidet med å forankre Den kulturelle skolesekken i skolen og sette innholdet i sammenheng med skolens pedagogiske virksomhet.

Finansiering

For skoleåret 2006–2007 har 161 millioner kroner fra tippemiddeloverskuddet blitt overført til satsingen. Fra denne summen fordeles 80 prosent av midlene til regionale og lokale tiltak som administreres av fylkeskommunenes kulturavdelinger. 20 prosent av midlene tildeles sentrale prosjekter, fordelt på områdene musikk, film, visuell kunst og scenekunst. Kommunene Bergen, Bodø, Karmøy og Lørenskog er med i en forsøksordning og får utbetalt sin andel av fylkets midler for å utvikle egne DKS-ordninger.³³ DKS-satsingen vil fra 2007 også omfatte elever i videregående opplæring. 6 millioner kroner vil bli brukt til å utvide tiltaket til å omfatte videregående skoler. I skoleåret 2007–2008 vil midlene bli brukt til pilotprosjekter i utvalgte fylkeskommuner.

Forskning

I forbindelse med behandlingen av St.meld. nr. 38 (2002–2003) *Den kulturelle skolesekken* vedtok Stortinget følgende: «Stortinget ber Regjeringen om å foreta en evaluering av Den

³³ www.denkulturelleskolesekken.no – om skolesekken.

“ Skapende evner vil si å oppnå nye løsninger på praktiske problemer ved uprøvde grep og fremgangsmåter, ved å oppspore nye sammenhenger gjennom tenkning og forsknings, ved å utvikle nye normer for skjønn om samhandling, eller frambringe nye estetiske uttrykk. ”

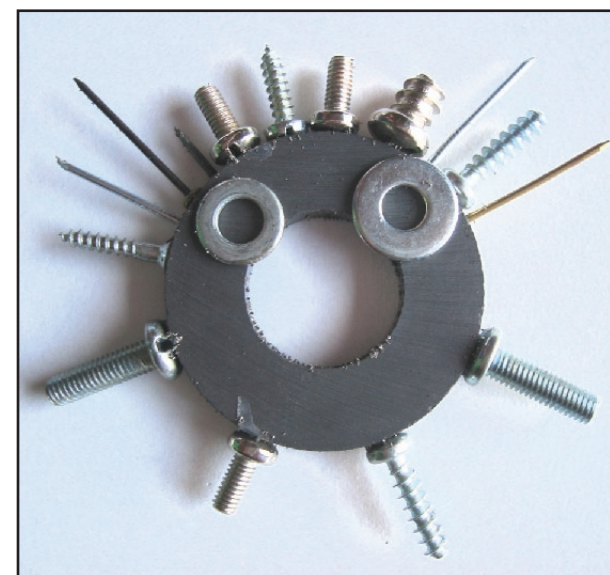
Hentet fra den generelle delen av læreplanen

kulturelle skolesekken i løpet av våren 2006 og legge denne fram for Stortinget.» Med utgangspunkt i dette fikk forskningsinstituttet NIFU STEP i oppdrag av Kultur- og kirkedepartementet å evaluere ordningen. Hensikten med evalueringen var å undersøke om ordningen fungerer ut fra målsettingene. Oppdraget til NIFU STEP omfattet både å avdekke eventuelle svakheter av innholdsmessig, organisatorisk, strukturell eller annen art, og å synliggjøre potensial for forbedringer. NIFU STEP leverte sin evalueringsrapport til Kultur- og kirkedepartementet i september 2006.³⁴ Ved en sammenfatning av rapportens hovedkonklusjoner og anbefalinger vises det til det mangfoldige, men også spenningsfylte forholdet mellom kultursektoren og skolesektoren som preger arbeidet og realiseringen av DKS, særlig på sentralt nivå. Spenningen er knyttet til programmets mandat og mål, økonomi, organisering og strukturforhold samt til innhold og kvalitetsbegrepet. NIFU STEP omtaler det delte ansvaret mellom de to sektorene som ordningens «akilleshæl» grunnet spenningen mellom Kultur- og kirkedepartementet som har «pengemakt» og Kunnskapsdepartementet som har «arena-makt». Motsetningen fortsterkes av at de ulike aktører har forskjellige oppfatninger av hva

DKS er og hvordan ordningen burde fungere. NIFU STEP påpeker at det er et stort behov for virkemidler som fremmer et reelt samarbeid mellom de to sektorene, og at skolesektorens perspektiver i så henseende bør få en større plass enn den har innenfor dagens organisering.

Med henvisning til de strukturelle og økonomiske forholdene anbefaler NIFU STEP en gjennomgang av alle styringslinjer, en revisjon av mandatet sentralt, desentralisering av beslutningsmyndighet ved mer direkte tildeling til kommunene, og en nedbygging av kommunikasjonsfiltre nivåene imellom, samt et enklere system for rapportering. Med tanke på innholdet i DKS konkluderer NIFU STEP med at når kunst- og kulturtilbud gjennom DKS kobles til det ordinære og selvfolgelige i skolehverdagen, blir dette en ressurs som kan brukes utover en enkeltstående hendelse. Det anbefales at en større del av tilbudene i DKS skal gi muligheter for elevaktivitet, altså at formidlingen bør basere seg på dialogiske prinsipper. Elevene skal bli mer synlige og sikres et større eierskap av DKS.

KKD sendte rapporten på en bred høring til berørte instanser for å få et bedre bilde av hvordan Den kulturelle skolesekken fungerer og hvordan ordningen best kan videreutvikles og styrkes. Høringsfristen var 1. februar 2007. KKD mottok 154 høringsuttalelser. Den endelige beslutningen vedrørende den videre organiseringen av DKS vil bli besluttet av styringsgruppen for DKS.

Workshop i Andøy kommune. Foto: Eva Bakkeslett

Bibliotek, museer, arkiver og digitale medier

Tradisjonelt har museer og bibliotek vært hovedarenaer for formidling av kulturarven utenfor klasserommet og den vanlige undervisningssituasjonen. Disse institusjonene har viktige formidlingsfunksjoner i samfunnet og henvender seg mot et stort og sammensatt publikum. Både bibliotek og museer er møtesteder mellom kulturprodusenter og kulturkonsumenter.³⁵

Språklige minoriteter utgjør mange steder en stor brukergruppe for bibliotekene. For denne gruppen er det viktig å ha god tilgang til ulike bibliotekstjenester både på norsk og andre språk. Bibliotekene fungerer som en viktig møteplass for utenlandsk og norsk kultur og litteratur. Det er derfor sentralt at folkebibliotekene videreutvikler formidlingen gjennom et variert tilbud på mange ulike språk.

Folkebibliotek og skolebibliotek

Folkebibliotekene formidler litteratur, film, musikk og andre kunstformer gjennom egne samlinger, fjernlån, veiledning og tilgang til digitale kilder. De har en viktig oppgave i å samarbeide med skolene.

I både grunnskolen og videregående opplæring er oppslagsverk, fagbøker og skjønnlitteratur basis for skolebibliotekenes samlinger.³⁶ Strategiplanen *Gi rom for lesing!* fokuserer blant annet på skolebibliotekene som kunnskapsarena og kulturarena for elevene. Statusrapporten for strategiplanen viser at fylkes- og folkebibliotekene er involvert i mange av de lokale prosjektene i *Gi rom for lesing!* Dette gjelder først og fremst samarbeid om litteraturformidling, kompetanseutvikling og erfaringsdeling. Samarbeidet med folke- og fylkesbiblioteket har altså økt betraktelig.³⁷

Rapporten *Skulebibliotek i Noreg*, kartlegging av skulebibliotek i grunnskule og videregående opplæring, som ble ferdigstilt i april 2007, er et ledd i oppfølgingen av *Gi rom for lesing!* Rapporten viser at 98 prosent av skolene har en form for skolebibliotek mens 87 prosent av grunnskolene har eget skolebibliotek. For videregående opplæring er tallet 95 prosent. Mens rundt 80 prosent av de videregående skolene har en bibliotekansvarlig uten andre oppgaver, er tilsvarende andel i grunnskolene 18 prosent. Resultatene viser at forankring av skolebiblioteket i skolens planarbeid og samarbeid mellom skolens aktører er én avgjørende faktor for utvikling av skolebiblioteket som en god og integrert læringsarena for elevene.

36 Møreforskning i Volda (2007).

37 *Gi rom for lesing!* Strategi for stimulering av leselyst og leseferdigheter 2003–2007. Statusrapport april 2006.

34 NIFU STEP / Borgen og Brandt (2006).

35 Vestheim (1994).

Rapporten viser også at det i grunnskolen siden 1997 har vært en positiv utvikling i rammevilkår og opplæring i bruk av skolebiblioteket.

En sentral utfordring for skolene fremover ligger i å utvikle planer for skolebiblioteket slik at samarbeidet mellom skolebibliotekar og lærer får fastere former.

Bibliotekutredningen

Utredningen *Bibliotekreform 2014* fra ABM-utvikling, på oppdrag fra KKD og KD, peker på skolebibliotekenes rolle som lærings- og lesestimuleringsarena og drøfter skolens samarbeid med folkebiblioteket om litteraturformidling og læringsressurser. Utredningen foreslår blant annet å utvikle og tilby digitalt innhold og tjenester, å utvikle et program for folkebibliotekene i litteraturformidling, styrke krav til bibliotekstjenester i forskrift til opplæringsloven og å iverksette et program for skolebibliotekutvikling.

I flere kommuner satses det nå på å utvikle opplæringsmodeller som skal bidra til språkstimulering og økt leselyst samt gi kunnskap om litteratur. Skoler, barnehager og bibliotek samarbeider om prosjekter der skolebarn leser for barnehagebarn eller voksne leser for barn og unge på ulike språk. Disse opplæringsmodellene utvikles i samarbeid med Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO).³⁸

Museer og arkiv

Norge har mange museer, både små og store. Nasjonale, regionale og lokale museer samarbeider nært med barnhager og skoler og tilbyr profesjonell formidling av kunst- og kultur til barn og elever over hele landet.

Universitetsmuseene i Bergen, Oslo, Tromsø og Trondheim er blant de største. Samlingene ved universitetsmuseene er forskningsbaserte, noe som blant annet innebærer at de skal kunne formidle oppdatert kunnskap på sine områder. Barnehagene og skolene utenfor de største byene har hatt begrenset tilgang til samlingene ved universitetsmuseene, men i dag tilbyr flere av universitetsmuseene nettutstillinger. Det er et mål at samarbeidet mellom skolen og universitetsmuseene økes for å utvikle det pedagogiske tilbudet ved universitetsmuseene i tråd med skolens læreplaner. Digitaliserte museumssamlinger, biblioteker, arkiver og klipp fra allmennkringkastere vil i fremtiden utgjøre viktige ressurser for lærere og elever. Kunnskapsdepartementet og NRK går nå sammen for å gjøre deler av NRKs digitale arkiv tilgjengelig for skolene. NRKs arkiver er en viktig del av norsk kulturarv og vil gi skolene spennende og nyttige digitale læringsressurser som skal knyttes til kompetansemålene i læreplanen. Gjennom satsingen «Arkiv og skole» arbeider ABM-utvikling med å utvikle formidlingstiltak i arkivene og etablere samarbeid mellom skoler og arkivinstitusjoner.

Digitale medier – en utfordring for barn, unge og opplæringen

Barn og unges forhold til og bruk av digitale medier er tosidig. Barn og unge tar i bruk digitale medier på bred front, og deres hverdag har i økende grad blitt en digital hverdag. Digitale medier påvirker og preger med andre ord barn og unges liv, men barn og unge er også selv med på å påvirke utviklingen av digitale medier.

Digitale medier gir nye muligheter for kommunikasjon, samhandling og kreativ utfoldelse. Barn og unge er storbrukere av tjenester som chatting og blogging, og mange legger

Buddhisme og billedkunst

Den buddhistiske kunsten er først og fremst å forstå som *symbolsk*. Både figurativt og geometrisk kunst, musikk og arkitektur, gir form til åndelige prinsipper. Hensikten med dem alle er dypest sett meditativ betraktning og innlevelse. Betraktning av billedkunst kan innenfor buddhismen best forstås som *visualisering* av de åndelige prinsippene som kunsten gir form til. Visualiseringen er et hjelpemiddel eller utgangspunktet for *objektløs meditasjon*. Målet for all kunstbetraktning er å frigjøre seg fra den og få del i de ideene kunsten uttrykker.

Kilde: Religionsviter Geir Winje

selv innhold ut på nett. Fremveksten av Web 2.0, en samlebetegnelse for programmer som tilrettelegger for samhandling og produksjon via nettet, muliggjør en lang rekke nye bruksmåter for nettet der aktiv bruk står i sentrum. En undersøkelse om pedagogiske effekter ved bruk av IKT fra 2006 viser at digitalt kamera og mobiltelefon er på vei inn i skolens pedagogiske praksis.³⁹

For skolen representerer denne utviklingen en todelt utfordring:

- Utvikling og spredning av nye digitale medier må fanges opp i skolens innhold og arbeidsmåter. Læreplanene i Kunnskapsløftet er blant annet basert på at grunnleggende ferdigheter i bruk av digitale verktøy integreres i alle fag.

- Videre er digitale medier nødvendig for å nå kunnskapsmål i for eksempel faget kunst og håndverk, der elever på 10. trinn skal dokumentere eget arbeid i en multimedieproduksjon.
- Digitale medier utfordrer og beriker skolens tradisjonelle rolle som kulturbærer. Der det er nødvendig, må skolen fungere som en motkultur mot uheldige sider ved digitale medier, og barn og unge skal kunne tilegne seg evnen til kritisk refleksjon rundt digitale mediers effekt og påvirkningskraft.

Høyere utdanning

Ved høyskolene og universitetene utdannes lærere, førskolelærere og andre med kunnskap og formidlingskompetanse innen kunst og kultur. Det er derfor viktig at disse utdanningene ses i sammenheng med dette feltet i opplæringssektoren. Vi har i dag et mangfold av kunstutdanninger og kunstpedagogiske utdanninger i Norge. Kunstutdanning og kunstpedagogisk utdanning tilbys ved mange statlige høyskoler, ved universitetene, ved vitenskapelige høyskoler og ved de statlige kunsthøyskolene.

Førskolelærerutdanning

Den treårige førskolelærerutdanningen kvalifiserer for pedagogisk arbeid i barnehagen og på første klassetrinn i grunnskolen. Utdanningen har egen rammeplan utarbeidet av Kunnskapsdepartementet. I rammeplanen understrekes det at utdanningen skal forberede for arbeid i et samfunn som er i stadig endring, med økende oppmerksomhet på møter mellom mennesker med ulik bakgrunn.

³⁸ «Lesevenner» i Lørenskog og «Del en bok på flere språk» i Skedsmo.

“Opplevelse av kunst, design og arkitektur og bevisstgjøring om kulturarven i et globalt perspektiv utgjør sentrale sider ved faget. Samisk kunst og håndverk, duodji, er en naturlig del av kulturarven. Forståelse for fortidens og nåtidens kunst og håndverk i egen og andres kultur kan gi grunnlag for videre utvikling i vårt flerkulturelle samfunn.

”

Hentet fra læreplan i kunst og håndverk

Utdanningen omfatter en obligatorisk del på 150 studiepoeng. Tre av de ni obligatoriske faglig-pedagogiske studieenheter er drama, forming og musikk. Til sammen utgjør disse mellom 30 og 45 studiepoeng. I tillegg velger studenten fordypning tilsvarende 30 studiepoeng i fag, fagområder eller arbeidsformer med relevans for barnehagen.

I tillegg til hovedmodellen kan utdanningsinstitusjonene også tilby linjedelt førskolelærerutdanning med særskilt profil, der omfanget av fordypning kan økes ved omfordeling og sammenslåing/bortvalg av enkelte fag i de faglig-pedagogiske studiene. All førskolelærerutdanning skal ha fagene pedagogikk, norsk, matematikk, kristendoms-, religions- og livssynskunnskap og minst ett praktisk eller estetisk fag med omfang som minst tilsvare hovedmodellen samt praksisopplæring.

Allmennlærerutdanning

Utdanningen kvalifiserer for tilsetting på alle trinn i grunnskolen. Med påbyggingsstudier kvalifiserer allmennlærerutdanningen for pedagogisk arbeid i videregående opplæring. Allmennlærerutdanning har en obligatorisk fagkrets bestående av pedagogikk, kristen-

doms-, religions- og livssynskunnskap, matematikk, norsk, grunnleggende lese-, skrive- og matematikkopplæring samt praksisopplæring. Ingen estetiske fag er obligatoriske i allmennlærerutdanningen. To av de fire årene av utdanningen er valgfrie skolefag og skolerelaterte fag, og høyskolene har flere tilbud innenfor de estetiske fagene i denne delen av utdanningen.

Faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag

Faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag kvalifiserer for arbeid på alle grunnskolenes trinn i de fagene utdanningene omfatter. I tillegg kvalifiserer utdanningen for annet pedagogisk arbeid knyttet til kulturell virksomhet med barn, unge og voksne, og særlig for breddeorientert opplæring i kunsthøgskolen. Med tilstrekkelig fordypning i fag kvalifiserer den også for arbeid i videregående opplæring og folkehøgskole. Utdanningen skal forberede for faglærerens funksjoner, der ansvar for helhetlig læringsmiljø med vekt på den estetiske dimensjonen er en sentral oppgave.

Fagene som inngår i faglærerutdanningen, har sitt grunnlag i kunstneriske og kulturelle uttrykksformer, estetisk opplevelse og praktisk handling. Fagkunnskap i praktiske og estetiske fag dannes gjennom praktisk og estetisk handling og refleksjon. Studiet skal skape sammenheng mellom teoretisk kunnskap, utøvende ferdigheter, didaktisk refleksjon og evne til å organisere opplæring for ulike grupper.

Kompetanse i estetiske fag i grunnsopplæringen

En kartlegging Statistisk sentralbyrå gjennomførte i grunnskolen i 2005, viste at drøyt

halvparten av lærerne som underviste i kunst og håndverk, hadde fordypning i faget. 20 prosent av kvinnene og 15 prosent av mennene hadde fordypning tilsvarende ett års studier eller mer. På ungdomstrinnet hadde nesten fire av ti fordypning tilsvarende 60 studiepoeng eller mer. Andelen på barnetrinnet var noe lavere. Undersøkelsen viste også at de med mest kompetanse i faget underviste mest. 58 prosent av lærerne som underviste i musikk, hadde fordypning i faget. To av ti hadde fordypning tilsvarende 60 studiepoeng eller mer. Også i dette faget hadde lærerne på ungdomstrinnet fordypning i større grad enn lærerne på barnetrinnet. 42 prosent av lærerne på ungdomstrinnet hadde fordypning tilsvarende 60 studiepoeng eller mer. Undersøkelsen viste også at det var forskjeller mellom barnetrinnet og mellomtrinnet. Andelen med fordypning tilsvarende 60 studiepoeng eller mer var dobbelt så høy på mellomtrinnet som på barnetrinnet. (Undersøkelsen skiller mellom barnetrinn og mellomtrinn fordi disse skillene eksisterte da undersøkelsen ble gjennomført).⁴⁰

I den fireårige allmennlærerutdanningen er ingen estetiske fag obligatoriske. Det er skoleeierens ansvar å ha riktig og nødvendig kompetanse i sine virksomheter, jf. kapittel 10 i opplæringsloven. I opplæringsloven § 10-8 står det: «Skoleeigaren skal ha eit system som gir undervisningspersonale, skoleleiarar og personale med særoppgåver i skoleverket høve til nødvendig kompetanseutvikling, med sikte på å fornye og utvide den faglege og pedagogiske kunnskapen og å halde seg orienterte om og vere på høgde med utviklinga i skolen og samfunnet.»

⁴⁰ SSB/Lagerstrøm (2006).

Kapittel 14 i den sentrale forskriften til opplæringsloven omhandler kravene til kompetanse for undervisningspersonalet. Blant annet heter det at en lærer som ikke er allmenn- eller førskolelærer, kan tilsettes i grunnskolen når vedkommende har minst 30 studiepoeng relevant utdanning for det faget det skal undervises i. For allmennlærere stilles ikke spesifikke fagkrav.

Kunstutdanning – utøvende kunst

Under arbeidet med Kvalitetsreformen i universitets- og høyskolesektoren rundt tusenårsskiftet, ble opplæring og utdanning i kunsthøgskolen spesielt behandlet i St.meld.nr. 18 (2001–2002) *Om høyere kunstutdanning*, ref. Innst. S. nr. 214 (2001–2002). Stortingsmeldingen fokuserer på behovet for styrking og videreutvikling av kompetansen i fagmiljøene. Man

Kunstens oppgave innenfor hinduisme

Innenfor hinduismen er materien dypst sett å forstå som uvirkelig. En konsekvens av dette synet er at man sjelden finner naturalistisk-figurativ kunst i India. Kunstens oppgave er todelt: For det første skal kunsten gi nytelse, både sanselig og åndelig. Med andre ord skal ikke kunsten være asketisk, men frodig selv om vi selvsagt finner asketiske trekk ved indisk religion. Kunsten skal videre gi billedlige eller lydige uttrykk for det åndelige, altså fungere symbolsk. Et symbol knytter sammen individet og samfunnet, individet og kulturtradisjonen, individet og den åndelige verden. Kunstverket er innenfor hinduistisk tradisjon et fenomen i tid og rom som peker utover seg selv.

Kilde: Religionsviter Geir Winje

“Veldig merkelig i forhold til hva vi er vant til... Jeg har lært å se på dans i et vidt perspektiv.”

Uttalelse av elev ved Rognan ungdomsskole i forbindelse med dans- og filmprosjektet Nesten Fame

mente at et samarbeid mellom små fagmiljøer var nødvendig for å skape gode utdannings-tilbud. Ikke minst gjaldt dette muligheten for utbygging av flere mastergradsprogrammer i kunsthøgskolen. Dessuten var man opptatt av å sikre den fremtidige rekrutteringen til høyskolens fagmiljøer ved å heve det faglige nivået på lærerkreftene. Med dette skulle undervisningen på grunnnivået bli bedre og kunststudentene gis større muligheter til å utfolde sine talenter.

For kunsthøgskolene i Oslo og Bergen foreslo departementet at disse tok sikte på å utvikle egne fagdidaktiske opplegg i samsvar med rammeplanen for praktisk-pedagogisk utdanning (PPU). I dag tilbyr Kunsthøgskolen i Oslo PPU i dans og teater, mens Kunsthøgskolen i Bergen ikke har PPU-tilbud. Norges musikkhøgskole, Arkitektur- og designhøgskolen, Kunsthøgskolen i Oslo og Kunsthøgskolen i Bergen har som hovedoppgave å tilby utøvende og skapende kunstutdanninger. Disse kunsthøgskolene skal være de fremste på sine fagområder, og har som målsetting å ivareta hele bredden av utdannings-, forsknings- og utviklingsoppgaver på sine fagområder. Begge de statlige kunsthøgskolene tilbyr studier i kunsthåndverk, designfag og billedkunst m.m. Kunsthøgskolen i Oslo tilbyr også scenekunstutdanninger i dans, teater og opera. Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet har billedkunstutdan-

ning, og det tilbys utøvende musikkutdanning ved de tidligere konservatoriene som nå er integrert i høyskolesystemet. Norges musikkhøgskole og Arkitekt- og designhøgskolen i Oslo tilbyr doktorgradsprogram.

Mangfoldet av tilbud innenfor det kunstfaglige området er i de senere årene utvidet med en rekke ulike studietilbud, blant annet filmutdanning ved Høgskolen i Lillehammer og figurteaterutdanningen ved Høgskolen i Østfold. Videre tilbys forfatterstudier ved Høgskolen i Telemark og ved Universitetet i Tromsø. Det er også en manuskriptlinje ved filmutdanningen ved Høgskolen i Lillehammer, som har et stort innslag av kreativ skrivetrening. I tillegg finnes det studier i animasjon ved Høgskolen i Volda og studier i musikkvitenskap blant annet ved Universitetet i Oslo.

Det finnes flere typer kunstpedagogiske studier og lærerutdanninger i estetiske fag. På høyskolenivå tilbys treårige faglærerutdanninger i musikk, dans og drama og formgiving, kunst og håndverk samt fireårig faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag. De estetiske fagene – musikk, kunst og håndverk, dans og drama inngår som tilbud i allmennlærerutdanningen og som obligatoriske fag i førskolelærerutdanningen. Flere av universitetene og høyskolene tilbyr PPU-masterstudier i kunsthøgskolen.

Forskning

Forskning på kunst og kultur i opplæringen er viktig for å erverve ny kunnskap om fagfeltet og fagområdenes posisjon og funksjon i barnehager og skole. Slik kunnskap er en nødvendig forutsetning for å kunne planlegge og utvikle fagene i ønsket retning. Forskningen bør videre gi økt innsikt i hvordan nevnte fag bidrar til å realisere de definerte mål i rammeplaner og

læreplaner, og hvordan de virker i en helhetlig dannelsesprosess i et utvidet kunnskaps-syn. Forskning og utviklingsarbeid (FoU) kan utfordre det tilvante og tilby alternative forståelsesmåter, samt bidra til refleksjon omkring egen praksis. Forskning innenfor feltet flerkulturell opplæring fremhever bruk av ressurspersoner, spesielt kunstnere som representerer minoritetskulturer, som gode modeller for elever fra språklige minoriteter. Dette kan styrke elevenes identitet og bidra til at deres skoleresultater forbedres.⁴¹

Flere universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter driver i dag FoU-virksomhet knyttet til kunst og kultur, praktiske og estetiske fag. Forsknings- og utviklingsvirksomheten innenfor de ulike miljøene tyder på bredde. Ved Høgskolen i Telemark forskes det eksempelvis på formgiving, kunst og håndverk, tradisjonskunst og kulturstudier. Ved Høgskolen i Bodø drives forskning på litteratur, drama og kunst og håndverk med utgangspunkt i forskning på egen praksis. Ved Høgskolen i Oslo er blant annet forskningsprogrammet KLOK (kommunikasjon, læring, oppvekst og kultur) etablert, og ved Høgskolen i Bergen drives «Prosjekt kunsthøgskole» (2004–2007), som utforsker aspekt ved ulike kunsthøgskoler og utvikler didaktikk på disse fagene egne premisser. Dette er bare noen få eksempler på forskningsvirksomheten innen dette feltet i Norge.

Det er blant annet etablert et eget stipend-program for kunstnerisk utviklingsarbeid. Programmet skal sikre kunstnerisk utviklingsarbeid på høyeste nivå, og er åpent for kandidater som har avsluttet den høyeste kunstutdanningen innen sitt fagfelt. Spesielt for dette rekrutteringsprogrammet er at kunstutøvelsen skal stå i sentrum for stipendiatenes prosjekter.

⁴¹ Stedman (1987).

Utdrag fra lærerplanverket for Kunnskapsløftet

“For å utvikle elevenes kulturelle kompetanse for deltakelse i et multikulturelt samfunn, skal opplæringen legge til rette for at elevene får kunnskaper om ulike kulturer og erfaringer med et bredt spekter av kulturelle uttrykksformer. Opplæringen skal fremme kulturforståelse og bidra til utvikling av både selvinnsikt og identitet, respekt og toleranse. Elevene skal møte kunst og kulturformer som uttrykker både menneskers individualitet og fellesskap, og som stimulerer deres kreativitet og nyskapende evner. De skal også få mulighet til å bruke sine skapende evner gjennom ulike aktiviteter og uttrykksformer. Dette kan gi grunnlag for refleksjon, følelser og spontanitet.”

Prinsipper for opplæringen (Oppl.l. § 1-2 og lærerplanverkets generelle del)

Internasjonalt

Arbeid med kunst og kultur i opplæringen er gitt økt fokus internasjonalt ved at UNESCO har satt «Arts in Education» på dagsordenen. Arbeid med kunst og kulturelle uttrykk beskrives som grunnleggende for å utvikle egen selvforståelse og forståelse på tvers av kulturer i flerkulturelle samfunn. Det ble i mars 2006 i Lisboa utarbeidet et nytt grunnlag for et bredt internasjonalt samarbeid om å styrke arbeidet med kunst og kultur i opplæringen og arbeid for å øke forståelsen for den estetiske dimensjonen i alle skolens fag: «Road Map for Arts Education»⁴².

⁴² portal.unesco.org – «Road Map for Arts Education».

3 TILTAK

Fra åpningen av Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen. Foto: Ernst Furuhatt

Tiltakene i strategiplanen skal bidra til å møte de utfordringene som er beskrevet i kapittel 2 – situasjonsbeskrivelse, og de fem satsingsområdene som er beskrevet i kapittel 1. Den instansen som er nevnt først under «Ansvarlig», er hovedansvarlig for tiltaket.

1. Tiltak som gjelder flere nivå innen opplæringen

Tiltak 1 **Støtte lokale initiativ slik at kulturskolen kan videreutvikles som lokalt ressurscenter for barnehage, grunnskole og videregående opplæring**

I St.meld. nr. 39 (2002–2003) «*Ei blot til lyst*» – Om kunst og kultur i og i tilknytning til grunnskolen, jf. Innst. S. nr. 131 (2003–2004),

oppfordres det til at kommunen, som eier av både kulturskole og grunnskole, bør utvikle kulturskolen til ressurscenter for grunnskolen.

Kulturskolen kan slik bli en kulturell drivkraft for alle grunnskolene i kommunen. Det er også ønskelig at kulturskolen skal bistå barnehager og videregående skoler i deres arbeid med kunstfaglig opplæring. På denne måten veves kulturskolens virksomhet inn i opplæringen på måter som gjør at alle barn får tilgang til den kunstfaglige kompetansen kulturskolen besitter. Dette gir også retning for kulturskolens muligheter som aktiv aktør i utviklingen av Den kulturelle skolesekken på lokalt nivå, i samarbeid med det frivillige kulturlivet og organisasjoner som fremmer arbeid med kunst og kultur i opplæringen.

Ansvarlig: Utdanningsdirektoratet, Norsk Kulturskoleråd, Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen, skole- og barnehageeier

Tidsramme: løpende

Tiltak 2 **Videreutvikle ordningene fra samordna kommunal musikkopplæring**

Ordningene fra samordna kommunal musikkopplæring – hvor best mulig utnyttelse av tilgjengelige ressurser, blant annet lærerkompetanse, er en målsetting – skal videreutvikles. Mange kommuner har opprettet kombinerte lærerstillinger for å dekke kompetansebehov både i grunnskolen og kulturskolen. Gjennom slike kombinerte stillinger kan det gis et bedre tilbud i musikkopplæring for barn og elever, og det kan bidra til et godt samarbeid mellom kulturskole og grunnskole.

Ansvarlig: Utdanningsdirektoratet, skoleeier

Tidsramme: løpende

Tiltak 3 **Utvikle barnehage og skole som kulturarenaer**

Barnehagen og skolen skal utvikles som kulturarenaer og møteplasser for produksjon og formidling av lokale kunst- og kulturuttrykk og fritidsaktiviteter knyttet til slike uttrykk. Barnehage og skole som lærings- og kulturarenaer er i første rekke knyttet til den aktiviteten som skjer i barnehage- og skoletiden i arbeid med fag, men forbindes også med lokal organisering av fritidsaktiviteter basert på frivillig innsats fra skoleledelse, elever, foreldre

og aktører i lokalt kulturliv. I mange lokalsamfunn vil flerspråklige lærere, barn og elever fra språklige minoriteter og deres familier kunne bidra til lokal kunst- og kulturformidling.

Ansvarlig: Utdanningsdirektoratet, barnehage- og skoleeier i samarbeid med aktuelle aktører

Tidsramme: løpende

Tiltak 4 **Digital ressursbase**

På nettsidene til Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen, ved Høgskolen i Bodø, skal det opprettes en digital ressursbase, som kan medvirke til å utvikle kunnskap og bevissthet om kunst og kultur. Ressursbasen skal bidra med kunnskap, informasjon og inspirasjon til dem som arbeider med barn og unge på ulike arenaer i opplæringen og også til elevene. Basen skal etter hvert kunne omfatte / bidra til:

- En oversikt over forsknings- og utviklingsprosjekter om kunst- og kulturformidling.
- Relevant statistikk og materiale gjøres tilgjengelig for forskning og utviklingsarbeid, som videre kan tjene som utgangspunkt for utforming av en kommunikasjonsstrategi for kunst og kultur i opplæringen.
- Formidle kunnskap om de gode eksemplene og tjene som base for nyskaping og utvikling av pedagogiske verktøy og metoder.

- Samordning av ulike kompetanser og strategier i spenningsfeltet skole – kunst – kulturliv.

- Fremme samarbeid mellom ulike bidragsytere, og løfte fram synergieffekter som oppstår ved erfaringsutveksling og samordning.

- Inspirasjon og informasjon om bruk av kunst- og kulturfaglige aktiviteter i arbeidet med å realisere intensjonene i Rammeplan for barnehager og Kunnskapsløftets intensjon om å utvikle grunnleggende ferdigheter.

- Stimulere til økt kunnskap om, og bruk av, digitale verktøy, internettbaserte læremidler og ressursbaser for kunst- og kulturfaglig opplæring.

Ansvarlig: Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen

Tidsramme: løpende

Tiltak 5 **Det kulturelle mangfoldet i samfunnet skal gjenspeiles i arbeidet med kunst og kultur i opplæringen**

Det skal stimuleres til utvikling og bruk av ulike kunst- og kulturuttrykk som speiler det kulturelle mangfoldet i samfunnet. Videre skal det arbeides for å gjøre kunstuttrykk fra ulike kulturer tilgjengelig, og for å heve kompetansen om kunstuttrykk fra ulike kulturer. Dette skal blant annet gjøres gjennom å ta i bruk in-

ternettbaserte læremidler og utvikle flerspråklige virtuelle dokumentasjons- og formidlingsbaser for kunst- og kulturfaglig praksis.

Ansvarlig: Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen og Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring, lærerutdanningsinstitusjonene

Tidsramme: løpende

Tiltak 6 **Internasjonale nettverk**

Gjennom utveksling av erfaringer med andre nasjoner og kulturer kan vi få kunnskap om hvordan vi kan arbeide på en bedre måte med kunst og kultur i opplæringen. Vi kan også tilføre andre nasjoner kunnskap om de gode erfaringene vi gjør her hjemme. Det skal arbeides for å fremme nordiske og internasjonale nettverk og prosjekter om kunst og kultur i opplæringen, som for eksempel utveksling av elever/studenter, utveksling av lærere og felles forskningsprosjekter.

Ansvarlig: Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen

Tidsramme: løpende

Tiltak 7 **Initiere samarbeid om kunst og kultur i opplæringen i nordområdene som en del av nordområdestrategien**

Det skal arbeides for samarbeid om kunst og kultur i nordområdene, som et ledd i regjeringens satsing på nordområdene.

Ansvarlig: Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen, Utenriksdepartementet

Tidsramme: løpende

2. Barnehage

Tiltak 8 **Spre gode eksempler på hvordan barnehager kan arbeide med kunst og kultur**

Det skal velges ut fem barnehager som på ulike måter speiler hvordan man på en god måte kan implementere kunst og kultur i barnehagen. Eksempler på dette kan være barnehager som arbeider med kulturelt entreprenørskap, barnehager som har et utbredt samarbeid med lokalt kulturliv / kulturskole, eller barnehager som har en flerkulturell orientering i arbeidet med kunst og kultur. Barnehagene velges ut på bakgrunn av søknad etter utlysning. Erfaringene fra disse barnehagene skal samles og formidles som gode eksempler til inspirasjon og kunnskapsutvikling for barnehagesektoren.

Ansvarlig: Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen, aktuelle barnehageeiere

Tidsramme: 2008

3. Grunnopplæring

Tiltak 9 **Arbeidet med Den kulturelle skolesekken skal inngå i skolens faglige virksomhet og bidra til å realisere skolens læringsmål**

Ansvarlig: Utdanningsdirektoratet, Kunnskapsdepartementet, Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen, skoleeier

Tidsramme: løpende

Tiltak 10 **Videreutvikling av Den kulturelle skolesekken**

- *Tilgjengelighet og egenaktivitet*
Den kulturelle skolesekken (DKS) skal videreutvikles slik at alle elever i grunnopplæringen, også elever med funksjonsnedsettelse, får gode opplevelser og mulighet for fullt ut å ta del i aktiviteter og møter med kunst og kultur av alle slag. Videre skal arbeidet med DKS utvikles slik at elevenes egenaktivitet øker.²²
- *Kulturelt mangfold*
Den kulturelle skolesekken må inneholde kulturtilbud som ulike barn og unge kan kjenne seg igjen i, og som synliggjør det kulturelle mangfoldet i befolkningen.

²² I St.meld. nr. 38 (2002–2003) *Den kulturelle skolesekken*, jf. Innst. S. nr. 50 (2003–2004), tas det til orde for at det innenfor alle kunst- og kulturuttrykkene ligger et stort potensial i å utvikle mer dialogbaserte formidlingsmetoder og tilbud som aktiviserer og inkluderer elevene. Dette er i tråd med konklusjonene i evalueringen av DKS.

DKS skal formidle utøvere av ulike kunstuttrykk og kulturelle uttrykk. Det er viktig at aktørene har et flerkulturelt perspektiv i sin virksomhet. For at en dialogbasert tilnærming også skal omfatte elever fra språklige minoriteter, må flerspråklige kunstnere og kulturbærere delta.

- *Rapportering om inkluderende tiltak*
Opplysninger om særlige tiltak for å sikre at alle elever uavhengig av kulturell bakgrunn og funksjonsnedsettelse inkluderes og ivaretas gjennom Den kulturelle skolesekken, skal innhentes gjennom fylkenes rapportering av bruk av spillemidler til DKS.

Ansvarlig: Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet, Kultur- og kirkedepartementet, Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen, skoleeiere

Tidsramme: løpende

Tiltak 11 **Samarbeid med universitetsmuseene om Den kulturelle skolesekken**

Universitetsmuseene er blant landets største og fremste museer, og forvalter kunstgjenstander, kulturhistoriske objekter og naturhistorisk materiale. Museene arrangerer omvisninger og lager egne pedagogiske opplegg for barnehager og skoleklasser. Det er særlig i opplæringen knyttet til kulturhistorie-, natur- og realfagene at samlingene og kompetansen ved universitetsmuseene blir benyttet. Universitetsmuseene kan også tilby virtuelle utstillinger på Internett. Samarbeidet mellom skolen og universitetsmuseene for å utvikle og utvide den kulturelle skolesekken vil være av betydning for elevenes opplevelse og læring,

ikke bare innenfor kunst- og kulturfag, men også innenfor realfagene.

Ansvarlig: Utdanningsdirektoratet, Kunnskapsdepartementet, Kultur- og kirkedepartementet, universitetsmuseene

Tidsramme: løpende

Tiltak 12 **Utvide Den kulturelle skolesekken til å omfatte også elever i videregående opplæring**

Det skal settes i gang pilotprosjekt i videregående skoler i utvalgte fylker i skoleåret 2007–2008. Følgende fylkeskommuner er valgt ut: Hedmark, Oppland, Vest-Agder, Møre og Romsdal, Troms, Sogn og Fjordane og Hordaland. På bakgrunn av pilotprosjektet vil KKD vurdere om prosjektene skal videreføres til samtlige fylkeskommuner.

Ansvarlig: Kultur- og kirkedepartementet, Kunnskapsdepartementet, Utdanningsdirektoratet

Tidsramme: 2007–2008

Tiltak 13 **Samarbeid mellom skole og kulturliv**

I noen regioner settes det i gang pilotprosjekter med kulturformidling i et samarbeid mellom grunnskolen og kulturskolen. Pilotprosjektene kan også omfatte samarbeid med ulike aktører, blant annet Ungt Entreprenørskap, i utvikling av elevbedrifter eller ungdomsbedrifter i videregående opplæring. Dette kan for eksempel være aktuelt

for linjer med studieretning musikk, dans og drama. For både grunnskole og videregående opplæring er samarbeid med kulturskolen og øvrig lokalt kulturliv sentralt. Gode eksempler på denne typen samarbeid kan stimuleres med prosjektmidler.

Ansvarlig: Kunnskapsdepartementet/ Utdanningsdirektoratet

Tidsramme: 2007–2008

Tiltak 14 **Tilrettelegge deler av NRKs arkiver for skolebruk**

NRK har nasjonens største og mest interessante samlinger av lyd og bilde. 2/3 av radioarkivet er digitalisert i samarbeid med Nasjonalbiblioteket, mens kun ca. 2 prosent av fjernsynsarkivet er digitalisert. For at elever og lærere skal kunne nyttiggjøre seg denne viktige delen av vår felles kulturarv, må klippene tilrettelegges for bruk i undervisningen. Klippene skal kobles til kompetansemålene i læreplanen og til aktuelle hendelser/tema, og det skal utarbeides tekster som beskriver klippene og setter dem inn i sin rette sammenheng. Innen 2009 skal 10 000 klipp være tilrettelagt.

Ansvarlig: NRK i samarbeid med Utdanningsdirektoratet

Tidsramme: 2007–2009

Tiltak 15 **Utvikling av nettstedet «nrk.no/skole»**

Det skal utvikles en løsning for pedagogisk tilrettelegging av lyd- og bildefiler fra NRKs arkiver. Løsningen har arbeidstittelen «nrk.no/skole». Løsningen skal i hovedsak bygges opp rundt læreplanens faginndeling, og ha funksjonalitet som muliggjør fritekstsøk i klippdatabasen, samt søk knyttet til læreplanens kompetansemål og til aktuelle hendelser/tema. Videre skal det være mulig å logge på til egne elev- og lærersider samt ha begrenset adgang til videre bearbeiding av multimediefiler. I første fase vil mye av arbeidet være konsentrert rundt det å få på plass den tekniske infrastrukturen for denne satsingen.

Ansvarlig: Utdanningsdirektoratet i samarbeid med NRK

Tidsramme: 2007

Tiltak 16 **Videreføring av leselysttiltak**

• **Aksjon txt**

Aksjon txt er et leselysttiltak rettet mot ungdomsskoleelever. Målet er å gi ungdom mellom 13 og 16 år et positivt møte med litteraturen. Foreningen !les tilbyr en undervisningspakke, og i forbindelse med aksjonsperioden er det hvert år konkurranser for de elevene som deltar i aksjonen. Aksjonen er et gratis tilbud til alle landets ungdomsskoler og hadde i 2006 150 000 påmeldte. For videre informasjon se www.txt.no og www.foreningenles.no

Ansvarlig: Utdanningsdirektoratet, Foreningen !les

Tidsramme: skoleårene 2007–2010

- **Bok til alle**

Bok til alle er et leselyst- og litteraturformidlingstiltak rettet mot sjette- og syvendeklassinger. På verdens bokdag inviteres elever til bokhandelen. Det deles ut en boksjekk til hver elev, og de kan deretter velge seg ut en aktuell bok. For elever med særskilte behov kan det bestilles lydbøker, videobøker eller bøker i punktskriftversjon. Tiltaket må ses i sammenheng med aktuelle prosjekter knyttet til litteraturformidling m.m. i Den kulturelle skolesekken . Mer informasjon kan hentes på www.boktilalle.no

Ansvarlig: Utdanningsdirektoratet, Den norske Bokhandlerforening

Tidsramme: skoleårene 2007–2010

- **Ungdommens kritikerpris**

Ungdommens kritikerpris er en pris for skjønnlitterær samtidslitteratur som deles ut av elever i videregående opplæring. Prisen er knyttet opp mot kritikerprisen og ble delt ut første gang i 2006. Prisen innebærer innkjøp av boka til 300 av landets skolebiblioteker. Utvalgte klasser fra videregående skoler utgjør juryen. Ungdommens kritikerpris er leselyst- og litteraturformidlingstiltak rettet mot førsteårselever i videregående skole. Tiltaket må ses i sammenheng med aktuelle prosjekter knyttet til litteraturformidling m.m. i Den kulturelle skolesekken, og kan også knyttes til satsinger rettet mot å videreutvikle kulturskolene.

Lærere med klasser som ønsker å delta til neste år, kan ta kontakt med Foreningen !les www.foreningenles.no.

Ansvarlig: Utdanningsdirektoratet, Foreningen !les, Norsk kritikerlag, Forleggerforeningen, Utdanningsforbundet

Tidsramme: skoleårene 2007–2010

- **Litteratur og skolebibliotek for minoritetsspråklige elever**

Et godt og bredt tilbud av bøker på ulike språk er viktig for å skape leselyst hos barn, unge og voksne, og for å fremme kulturell utveksling på læringsarenaene. Deichmanske bibliotek Det flerspråklige bibliotek, nyhuus.deich.folkebibl.no/ er nasjonal fjernlånsentral for litteratur på minoritetsspråk, og veilednings- og kompetansesenter for bibliotektilbud for språklige minoriteter.

Gjennom relevante nettsteder tar Utdanningsdirektoratet sikte på å formidle gode eksempler på samarbeid mellom barnehage, skole, bibliotek og hjem om lesestimulering av minoritetsspråklige elever. Informasjon blir lagt ut på www.hio.no/nafo

Ansvarlig: Utdanningsdirektoratet, Nasjonalt senter for flerkulturell opplæring (NAFO) , skoleeierne, skole- og folkebibliotekene, fylkesmennene

Tidsramme: løpende

Tiltak 17 **Program for skolebibliotekutvikling**

Bibliotekutredningen «Bibliotekreform 2014» og kartleggingen av norske skolebibliotek viser behovet for økt satsing på skolebiblioteket. Derfor opprettes Program for skolebibliotekutvikling fra 1.1.2008. Programmets innhold, faglige profil, forankring og økonomiske rammer skal utredes av Utdanningsdirektoratet i samarbeid med ABM-utvikling.

Ansvarlig: Utdanningsdirektoratet

Tidsramme: fra 1.1 2008

4. Kulturskolen

Tiltak 18 **Demonstrasjonskulturskoler**

Utdanningsdirektoratet har for perioden 2006–2009 lagt til rette for en ordning med utvelgelse av flere demonstrasjonskulturskoler. Demonstrasjonskulturskoler er kulturskoler som utmerker seg med å satse på allsidige uttrykksformer innen kultur, og som fremstår som gode eksempler for andre kulturskoler og sørger for erfaringsspredning til andre om lokalt utviklingsarbeid.

Demonstrasjonskulturskolene for 2006–2008 er Larvik kulturskole og Trondheim kommunale musikk- og kulturskole. Tolga kulturskole i Hedmark og Time kulturskole på Bryne i Rogaland er utnevnt til demonstrasjonskulturskoler for perioden 2007–2009. Demonstrasjonskulturskolene får 1 million kroner hver, som skal benyttes til å videreutvikle tilbudet ved kulturskolen og til erfaringsspred-

ning til andre kulturskoler.

Ansvarlig: Utdanningsdirektoratet og Kunnskapsdepartementet

Tidsramme: 2007–2009

Tiltak 19 **Veiledning for kommunene**

Det skal utarbeides en veiledning med basis i demonstrasjonskulturskolenes virksomhet, og det skal utvikles suksesskriterier for hvordan et godt kulturskoletilbud for alle kan oppnås. Veiledningen skal være et verktøy for kommunene i arbeidet med å utvikle kulturskolene til gode lokale ressursentre.

Ansvarlig: Utdanningsdirektoratet, Norsk Kulturskoleråd, Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen

Tidsramme: 2008–2009

Tiltak 20 **Litteraturformidling i kulturskolene**

Kulturskoler i alle fylker i landet har startet opp med å utvikle og prøve ut tilbud om skapende skriving og litteratur i de kommunale kulturskolene. Det legges opp til erfaringsspredning og evaluering.

Ansvarlig: Utdanningsdirektoratet, Norsk Kulturskoleråd, kulturskolene

Tidsramme: 2007–2010

5. Høyere utdanning

Tiltak 21 Etter- og videreutdanning for pedagogisk personale innen estetiske fag og kunsthøgskole

Det skal utvikles og legges til rette for etter- og videreutdanningsmuligheter for pedagogisk personale i barnehage, grunnskolering, kulturskole og blant andre kunstformidlere.

Ansvarlig: Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen, Utdanningsdirektoratet, kunst- og lærerutdanningsinstitusjonene, skoleeier

Tidsramme: løpende

Tiltak 22 Rekruttering til estetiske fag i lærerutdanningen

Det skal arbeides for økt rekruttering til fordypninger i praktiske og estetiske fag i førskolelærer- og lærerutdanningene, til faglærerutdanningen i praktiske og estetiske fag og til andre lærerutdanninger i kunst- og kulturfag.

Ansvarlig: kunst- og lærerutdanningsinstitusjonene, Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen, Nettverk for estetiske fag

Tidsramme: løpende

Tiltak 23 Rekruttering av studenter med minoritetsspråklig bakgrunn til lærerutdanninger innen kunst- og kulturfag

Det er viktig at sammensetningen av studentene innen høyere utdanning reflekterer det

flerkulturelle samfunnet. Det skal derfor også arbeides for økt rekruttering av studenter med minoritetsspråklig bakgrunn til de ulike lærerutdanninger i kunst- og kulturfag.

Ansvarlig: kunst- og lærerutdanningsinstitusjonene, Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen, Nettverk for estetiske fag

Tidsramme: løpende

6. Forskning

Tiltak 24 Stipendprogrammet for kunstnerisk utviklingsarbeid

Stipendprogrammet for kunstnerisk utviklingsarbeid, som er en parallell til de tradisjonelle doktorgradsprogrammene, skal videreføres. Programmet er utviklet for studenter som har formell kompetanse tilsvarende mastergrad. Stipendprogrammet skal ivareta og tilpasses utøvende og skapende kunstnerisk virksomhet, og selve kunstutøvelsen skal stå i sentrum for stipendiatenes prosjekter.

Ansvarlig: Kunnskapsdepartementet, styringsgruppen for stipendprogrammet, utdanningsinstitusjonene

Tidsramme: løpende

Tiltak 25 Ta initiativ til opprettelse av et nytt nasjonalt og internasjonalt evalueringsprogram for kunst og kultur i barnehage og opplæring

I læreplanverkets del 2 – prinsipper og rammer for opplæringen – er kulturell kompetanse inkludert på linje med sosial kompetanse og læringsstrategier m.m. Elevene skal blant annet tilegne seg et mangfold av uttrykksformer og utvikle kulturell interesse og kompetanse gjennom tiltak som inviterer til estetiske opplevelser, refleksjon og praktisk mestring. På UNESCOs verdenskonferanse om kunstutdanning i Lisboa i mars 2006 var ett av hovedtemaene evaluering. I anbefalingene fra konferansen sto kartlegging og evaluering av kunstens og kulturens betydning i opplæring og utdanning sentralt. Det er behov for å undersøke hvordan og i hvilken grad kvalitet og prestasjon på det kunsthøgskolelige området innvirker på elevers helhetlige læring og utvikling, og i hvilken grad slik evaluering kan skje gjennom metoder og prosedyrer som brukes for å evaluere andre kompetanseområder.

Ansvarlig: Kunnskapsdepartementet

Tidsramme: 2008

Tiltak 26 Forskning på kunst- og kulturformidling og didaktikk knyttet til kunst og kultur i opplæringen

Det skal arbeides for å fremme forskning på kunst- og kulturformidling til barn og unge. Hensikten er å erverve ny kunnskap om kunst- og kulturfagene i opplæringen, med tanke på

innhold, metoder og læring innenfor de ulike opplæringsarenaene. Videre skal det arbeides for økt informasjonsspredning, spredning av populærvitenskapelige publikasjoner og dokumentert kunstnerisk utviklingsarbeid.

Ansvarlig: Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen i samarbeid med aktuelle utdanningsinstitusjoner

Tidsramme: løpende

Tiltak 27 Utdanningsstatistikk

Det skal utvikles og samordnes en helhetlig utdanningsstatistikk for lærerkompetanse i kunst- og kulturfag, og det skal utformes maler og rapporteringsrutiner som gir et helhetlig statistikkgrunnlag. Videre skal det utarbeides en kulturskolestatistikk i Grunnskolens informasjonssystem (GSI).

Ansvarlig: Utdanningsdirektoratet og Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen

Tidsramme: løpende

4 OMTALE AV HOVEDAKTØRENE

Workshop ved Spildra skole i Meløy med billedkunstner Ingrid Cimmerbeck. Foto: Ingrid Cimmerbeck

Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen

Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen ble etablert 1. januar 2007 som et ledd i regjeringens satsing på kunst og kultur i opplæringen. Senteret er lokalisert til Høgskolen i Bodø, som det også forholder seg til i administrative spørsmål og har et nært faglig samarbeid med. Departementet har delegert ansvaret for oppfølgingen av senteret til Utdanningsdirektoratet.

Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen er et nasjonalt ressurs-senter som skal bidra til kunst- og kulturopplevelser og øke kompetansen om kunst og kultur i opplæringen. Senteret favner barnehage, grunnskole, kulturskole og videregående opplæring, førskolelærere, lærere som underviser i kunst og kultur i grunnopplæringen og lærerut-

danningen, skoleledere, studenter, forskere og læremiddelutviklere. Senteret skal samarbeide med relevante fagmiljøer nasjonalt og internasjonalt.

I senterets mandat ligger flere satsingsområder:

1. Senterets hovedoppgave er å bidra til å fremme kunstopplevelser og styrke kompetansen om kunst og kultur hos barnehagebarn, elever, lærere og skoleledere. Det faglige arbeidet skal være basert på forsknings-, forsøks- og utviklingsprosjekter i nær kontakt med studenter og lærere.
2. Senteret skal bidra til samordning av ulike kompetanser og strategier i spenningsfeltet skole – kunst – kulturliv.

Det skal fremme erfaringsutveksling mellom ulike bidragsytere og løfte fram synergieffekter som oppstår ved erfaringsutveksling og samordning.

3. Senteret skal bistå høyskoler og universiteter i forbindelse med lærer- og kunstutdanning og etter- og videreutdanningstiltak.
4. Senteret skal systematisere og informere om gode eksempler på formidling og opplevelse av kunst og kultur for barn og unge. Senteret skal videre bidra til informasjons- og erfaringsspredning av nasjonalt og internasjonalt forsknings-, forsøks- og utviklingsarbeid innenfor kunst og kultur. Det skal legges til rette for informasjonsspredning, også elektronisk. Andre aktuelle tiltak er kurs, seminarer, besøk ved senteret og utvikling av materiell.
5. Senteret skal bistå Kunnskapsdepartementet og Utdanningsdirektoratet med råd når det gjelder læreplanutvikling og kompetanseutvikling i kunst og kultur. Senteret skal bidra til å skape god progresjon og sammenheng i kunst- og kulturfagene gjennom hele utdanningsløpet, og bistå skoleeiere på kommunalt og fylkeskommunalt nivå i forbindelse med formidling og kompetanseutvikling.
6. Senteret skal etablere og utvikle kontakter og samarbeid med aktuelle nasjonale, nordiske og internasjonale nettverk, organisasjoner og miljøer. Nasjonalt gjelder det spesielt nett-

verk for estetikk og estetiske fag, kulturskolen, frivillige organisasjoner og stiftelser, kunst- og kulturinstitusjoner og Den kulturelle skolesekken.

Nasjonalt senter for kunst og kultur i opplæringen vil i 2007 være i en oppstartsfase, hvor det viktigste arbeidet vil være oppbyggingen av senteret. Det er nødvendig for å skape en god struktur for et planmessig godt arbeid i et lengre tidsperspektiv, men samtidig vil senteret initiere tiltak som markerer etableringen, og som er tenkt å ha umiddelbar betydning og effekt. Senteret har en viktig rolle i forbindelse med igangsetting, oppfølging og evaluering av tiltak i *Skapende læring*, strategiplan for kunst og kultur i opplæringen. Disse tiltakene vil være prioriterte områder i senterets arbeid med å bidra til kunst- og kulturopplevelser og utvikle kompetansen om kunst og kultur i opplæringen.

Kunstworkshop, Sandhornøy skole.
Foto: Tine Lundkvist

Norsk Kulturskoleråd

Norsk Kulturskoleråd er en samarbeids- og interesseorganisasjon for kommuner med kommunale kulturskoler, og hittil er 410 av landets kommuner medlemmer. Norsk Kulturskoleråd har fylkesavdelinger i samtlige av landets 19 fylker, og har siden 1973 vært en sentral pådriver for opprettelse og utvikling av musikk- og kulturskolene. De siste årene har Norsk Kulturskoleråd vært en viktig faktor i utviklingen av flere uttrykksformer i kulturskolene, og har, i samarbeid med Kunnskapsdepartementet, ansvaret for nasjonale utviklingsprosjekter. Norsk Kulturskoleråd tar opp saker av felles interesse for kulturskolene, og arbeider spesielt for fortsatt styrking og utvikling av skolenes posisjon og vekstmuligheter i samfunnet.

Kunnskapsdepartementet, Kultur- og kirkedepartementet, Utdanningsdirektoratet og ABM-utvikling

De to departementene er de ansvarlige instansene for utvikling av Den kulturelle skolesekken og vil også sammen bidra til å styrke kunst og kultur i opplæringen. Mens Kultur- og kirkedepartementet (KKD) har det overordnede ansvaret for å videreutvikle og samordne kulturpolitikken, har Kunnskapsdepartementet (KD) det overordnede ansvaret for barnehage, grunnskole og videregående opplæring, kulturskole og utdannings- og forskningsinstitusjonene i universitets- og høyskolesektoren.

Kultur- og kirkedepartementets årlige bevilgninger til kunst- og kulturinstitusjoner og organisasjoner over statsbudsjettet er viktige virkemidler i arbeidet med å nå de fastsatte målene i kulturpolitikken. Nasjonale, regionale og lo-

kale kunst- og kulturinstitusjoner har langt videre målgrupper og siktemål enn de som omfatter opplæringen, men har også i sitt mandat arbeid med kunst og kultur for barn og unge. I tillegg har de ansvar for at kunst- og kulturfeltet også gjenspeiler vårt flerkulturelle samfunn.

Kunnskapsdepartementet delegerer oppgaver til Utdanningsdirektoratet, som har ansvaret for utviklingen av grunnskole og videregående opplæring. Utdanningsdirektoratet inkluderer arbeidet med kunst og kultur i opplæringen gjennom kompetansemål i læreplanene for elever og ved å oppfordre kommunene til å inkludere kunst og kultur i kompetanseutvikling for lærere. Forankring av Den kulturelle skolesekken og arbeidet med kunst og kultur i opplæringen er i tillegg sikret gjennom embetsoppdraget i sektoren.

Sekretariatet for Den kulturelle skolesekken er plassert i ABM-utvikling – Statens senter for arkiv, bibliotek og museum, som ble etablert 1. januar 2003. ABM-utvikling erstatter Statens bibliotektilsyn, Riksbibliotekstjenesten og Norsk museumsutvikling og har i tillegg oppgaver på arkivfeltet. ABM-utvikling har ansvar for Nordbok – Nordisk litteratur- og bibliotekkomite og videre utvikling og drift av Kulturnett Norge.

Nettverk for estetiske fag

Deltakere i nettverket er alle universiteter og høyskoler som tilbyr utdanning innenfor estetiske fag og kunsthøgskole. Kunst- og lærerutdanningsinstitusjonene er viktige aktører innenfor grunn-, etter- og videreutdanning, og innenfor forsknings- og utviklingsarbeid på feltet kunst og kultur i opplæringen.

Aktiviteter og informasjon knyttet til etter- og videreutdanning publiseres på nettverkets hjemmeside: www.estetisk.net. Intensjonen

med nettverket er at fagmiljøene deler sine erfaringer og bidrar til stadig utvikling på disse områdene. På denne måten skal lærere få tilbud som del av kompetanseutviklingsstrategien i Kunnskapsløftet.

Frivillige organisasjoner med skolerettet virksomhet

En del ideelle organisasjoner som mottar støtte fra Kultur- og kirkedepartementet har skolerettet virksomhet som sitt hovedanliggende. Dette gjelder Kunst i Skolen, Musikk i Skolen og Fellesrådet for kunsthøgskolene i skolen, som er en sammenslutning av Dans i Skolen, Drama i Skolen, Kunst og design i skolen, Landslaget for medieundervisning og Landslaget for norskundervisning.

Kunst i Skolen (KIS) er en frittstående og landsdekkende medlemsorganisasjon som ble stiftet i 1948. Organisasjonen har i over femti år tilbudt sine medlemmer et bredt spekter av kunstpedagogiske tjenester. KIS har som formål å arbeide for at bildende kunst skal få en sentral plass i lærings- og holdningsdannende arbeid i skolen, å vekke interesse for og gi kunnskaper om visuelle uttrykksformer slik de er kommet til uttrykk i tidligere tider og i dag, og å sette i verk tiltak som utvikler kunstforståelse, skapende evner, kritisk sans og følsomhet overfor visuelle uttrykk. Over 50 vandretstillinger er til enhver tid på reise mellom skoler i hele Norge. Med utstillingene følger pedagogisk materiell som skal hjelpe læreren med å tilrettelegge utstillingen. Gjennom KIS' vandretstillinger får mange tusen skolebarn hvert år stifte bekjentskap med kjente kunstnere og originalkunst.

Musikk i Skolen (MIS) er en av landets eldste og største musikkorganisasjoner, og startet i 1956 som Landslaget Musikk i Skolen. Mange av

dagens organisasjoner som Norsk musikkråd, Norsk Kulturskoleråd og Musikernes fellesorganisasjon har sitt utspring fra MIS. Gjennom 50 år har MIS vært en aktør for musikklivet i Norge, og har arbeidet særlig med utvikling av musikkfaget og utdanning og etterutdanning av lærere. MIS har som formål å styrke musikkfaget fra barnehage til høyere utdanning gjennom arbeid med kursvirksomhet, konferanser, deltakelse i høringer og politisk arbeid og ved å utvikle og utgi pedagogisk materiell og utvikle undervisningsopplegg og prosjekter. MIS utgir tidsskriftet «Arabesk» i samarbeid med Dans i Skolen.

Fellesrådet for kunsthøgskolene i skolen (FKS) ble etablert i desember 1992 og er i dag en sammenslutning av Dans i Skolen, Drama i Skolen, Kunst og design i skolen, Landslaget for medieundervisning og Landslaget for norskundervisning. FKS skal arbeide for å øke kunsthøgskolens betydning fra barnehage til og med høyere utdanning ved å styrke og utvikle kunsthøgskolens innhold og omfang, stimulere til samarbeid mellom kunsthøgskolene i opplæring og utdanning og være en rådgivende og pådriverende instans overfor myndigheter, både faglig og fagpolitisk. Medlemsorganisasjonene driver fagpedagogisk arbeid, blant annet i form av kursvirksomhet for lærere, utgivelse av tidsskrifter og arrangering av fagkonferanser.

“ I møte med skapende kunst kan en rykkes ut av vaneforestillinger, utfordres i anskuelser og få opplevelser som sporer til kritisk gjennomgang av gjengse oppfatninger og til brudd med gamle former. ”

Hentet fra den generelle delen av lærerplanen

REFERANSER

Barnehageloven LOV 2005-06-17 nr 64: Lov om barnehager

Bibliotekreform 2014. ABM-utvikling. Oslo 2006

Den kulturelle skolesekken – om skolesekken www.denkulturelleskolesekken.no/index.php?id=om&sub=oko (13.03.07)

Gi rom for lesing! Strategi for stimulering av leselyst og leseferdighet 2003–2007. Kunnskapsdepartementet. Oslo 2005

GSI 2006 – Tall fra Grunnskolens Informasjonssystem på Internett

Lagerstrøm, Bengt Oscar: *Kompetanseprofil i grunnskolen.* Hovedresultater 2005/2006. Statistisk sentralbyrå. Oslo 2006

Læreplanverket for Kunnskapsløftet. Midlertidig utgave juni 2006. Kunnskapsdepartementet. Oslo 2006

Møreforskning i Volda (2007). *Skulebibliotek i Norge.* Kartlegging av skulebibliotek i grunnskule og vidaregåande opplæring. Arbeidsrapport nr. 204. Volda

NIFU STEP/Borgen, Jorunn Spord og Brandt, Synnøve S. (2006). *Ekstraordinært eller selvfølgelig?* Evaluering av Den kulturelle skolesekken i grunnskolen. Rapport, 5 2006 Oslo

NOU 1987:34 Samisk kultur og utdanning

Opplæringsloven – LOV-1998-07-17-61: Opplæringslova

På vei til mangfold. Rammeplan for kulturskolen. Norsk Kulturskoleråd. Trondheim 2003

Rambøll Management (2006). *eLearning Nordic 2006.* Effekten av IKT i utdannelsessektoren

Rammeplan for allmennlærerutdanning (2002). Oslo: Utdannings- og forskningsdepartementet

Rammeplan for barnehagen (2006). Oslo: Kunnskapsdepartementet

Sandvik, Ninni: Temahefte om de minste i barnehagen. Kunnskapsdepartementet. Oslo 2006.

Se mulighetene og gjør noe med dem! – strategi for entreprenørskap i utdanningen 2004–2008. Kunnskapsdepartementet. Oslo 2007

SSB 2006 – Tall fra Statistisk sentralbyrå

Stedman, Lawrence C. (1987): *It's time we changed the effective schools formula.* Phil Delta Kappa 69

St.meld. nr. 18 (2001–2002) *Om høyere kunstutdanning.* Oslo: Utdannings- og forskningsdepartementet, Innst. S. nr. 214 (2001–2002)

St.meld. nr. 30 (2003–2004) *Kultur for læring.* Oslo: Utdannings- og forskningsdepartementet

St.meld. nr. 38 (2002–2003) *Den kulturelle skolesekken.* Oslo: Kultur- og kirkedepartementet, Innst. S. nr. 50 (2003–2004)

St.meld. nr. 39 (2002–2003) «*Ei blot til lyst*» – Om kunst og kultur i og i tilknytning til grunnskolen. Oslo: Utdannings- og forskningsdepartementet, Innst. S. nr. 131 (2003–2004)

St.meld. nr. 16 (2006–2007) *... og ingen sto igjen.* Tidlig innsats for livslang læring. Oslo: Kunnskapsdepartementet

UNESCO - Road Map for Arts Education portal.unesco.org/culture/es/ev.php-URL_ID=30334&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html (10.05.07)

Vestheim, Geir: *Museum i eit tidsskifte.* Oslo: Det norske samlaget. Oslo 1994

Winje, Geir: Kunst og estetikk i jødedommen, 1998 (2004). www-lu.hive.no/ansatte/gw/j-kunst.htm

Winje, Geir: Kunst og estetikk i islam, 1998 (2004). www-lu.hive.no/ansatte/gw/i-kunst.htm

Winje, Geir: Kunst og estetikk i buddhismen, 1998 (2004). www-lu.hive.no/ansatte/gw/b-kunst.htm

Winje, Geir: Kunst og estetikk i hinduismen, 1998 (2004). www.krlnett.no/art/index.php?vis=5&nid=1